

Erdélyi Magyar Hírügynökség

Jelentései

1983 – 1989

JATE TÁRSADALOMELMÉLETI ÉS
KÖRTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNYE
6722 Szeged, Petőfi S. sgt. 30–34;
Tel.: 62/21-611/82

[Első példány: 1990. szeptember 15.]

hely: 85/61

1989.

(nem kölcsönözhető!)

4415.1A

Kolozsvár (Cluj)
1989. január 3.

1989/1 sz. jelentés

Elhunyt Demény Dezső

1988. december 22-én, Kolozsvárott (Cluj) elhunyt Demény Dezső, az utóbbi évtizedek erdélyi magyar ellenállásának kiemelkedő alakja. Demény egyike volt azoknak, akik az 1956-os magyar forradalmat követően egy, az Egyesült Nemzetek Szervezetéhez címzett memorandumban tárták fel az erdélyi magyarság elnyomatását és tették szóvá az emberi jogok romániai helyzetét. A memorandum konspirációs körülmények között született, így valamennyi alkotóját a román állambiztonsági szervek nem tudták felderíteni. Közéjük tartozott Demény Dezső is. Azokat, akiket sikerült a Securitatenak letartóztatnia, több évtizedes börtönbüntetést kaptak; néhányan közülük a romániai Gulagban vesztették életüket.

Demény 1932-ben érettségizett. 1933-ban belépett az illegális kommunista pártba. 1942-ben, a kolozsvári egyetemen pszichológia-diplomát szerzett, és 1945-ig, a tanszékvezető Várkonyi Hildebrand mellett, az egyetemen dolgozott mint tanársegéd. 1942 és 1945 között többször beutazta Európát, tanult és előadásokat tartott és a pszichológiai tesztek nemzetközileg is elismert szakértője lett.

1945 után – tapasztalván a román kommunisták sovén beállítottságát és magyarellenességét – nem lépett be újra a pártba, így állását azonnal elvesztette, és Torockóra került középiskolai tanárnak.

A hetvenes években egy rövid ideig újra publikálhatott; több pszichológiai, szociológiai és gyógypedagógiai cikke jelent meg. Szóba került az is, hogy a kolozsvári elméleti folyóirat, a Korunk szerkesztőbizottsága alkalmazná, de minthogy kategórikusan visszautasította, hogy a Román Kommunista Párt tagja legyen, az állást sohasem kapta meg. Saját magát "Hátvédpolitikusnak" nevezte, s ennél aligha találni jobb jellemzést munkásságára és tevékenységére. Álláspontja az volt, hogy a romániai állapotok ellen ne az ottani magyarság robbantson ki lázadást; a magyarságnak viszont kötelessége, hogy minden téren szabotálja a román rezsím tevékenységét. Mindez arra utal, hogy Demény Dezső hitt abban, hogy az idő a magyarságnak dolgozik. Halála – az egyre nehezebb sorsú erdélyi magyarság számára főképp – igen nagy veszteség.

Bukarest
1989. január 4.

1989/2 sz. jelentés

Securitate-ügynök a Kriterion főszerkesztői posztján

1988. december utolsó napjaiban a Kriterion nevű, Bukarestben működő nemzetiségi könyvkiadó főszerkesztői posztjára Szilágyi Dezsőt nevezték ki. Szilágyi az *Előre* című pártlaptól került át a könyvkiadóhoz, melynek főszerkesztője, Botár Emma néhány hónappal ezelőtt meghalt.

Szilágyi Dezső pályafutását mint a román államvédelem, a Securitate besúgója kezdte. Innen emelték ki, majd a hadsereg lapjához került, később pedig az *Előre* című lap szerkesztőségét vezette, s töltött be emellett általános cenzori funkciót.

A román hatóságok az elmúlt évtizedben mindent megtettek, hogy a nemzetiségi kultúra egyik legfontosabb és egyben legutolsó fellegetvárát, a Kriteriont megszüntessék. A nemzetközi pressziók hatására azonban ezt nem teheték és nem tehetik meg egyetlen tollvonással. Megfigyelők – Szilágyi kinevezésében – a Kriterion elleni újabb támadást sejtik. Egyben nem hagyható figyelmen kívül, hogy a kinevezés Szilágyi Dezső számára bukás. Félreállításuk így azt is tükrözi, hogy Bukarest már kipróbált ügynökeikben sem igen bízik.

Nagyvárad (Oradea)
1989. január 27.

1989/3 sz. jelentés

Élelmiszert koboznak el a román vámósok

A Magyarországon rövidesen felállítandó menekülttáborok hallatán a román fővárosból – állítólag Ceausescu által személyesen delegált – küldöttség látogatta meg a két legnagyobb átkelőhelyet, a borsit és a nagylakit (Nadlac). Intézkedéseik eredményeképpen azonban nem csak itt, hanem valamennyi átkelőhelyen módosult a román vámszervek magatartása. Igaz, a jelek szerint ideiglenes jelleggel.

Eleddig – tekintettel a senki előtt sem titok – általános nyomorra, a román szervek különösebben nem akadályozták az élelmiszerek s egyéb javak, így a gyógyszerek bevitelét az országba. Különösen ha afféle figyelmeztetésekkel is “kedvükben” jártak az utazók, mint a Kent cigaretta, vagy a kávé, illetve a személyes megrendelés alapján szállított antibioticum.

Az eltelt három hétben azonban több helyütt kiszórátták a turistákkal az élelmet, illetve jobbik esetben visszafordították őket. A jelek arra utalnak, hogy a Ceausescu születésnapját, tehát január 26-át közvetlenül megelőző időszakban, volt olyan nap, hogy az utazók, főként a személygépkocsival utazók negyven-ötven százalékának nem sikerült elsőre a belépés Romániába.

S ha eddig a Romániából visszatérők pögyászában és zsebeiben leveleket, dokumentumokat, kazettákat, vagy filmeket kerestek, akkor a már említett időszakban elsősorban ruhák után kutattak. A nyár, vagy ősz óta romániai menekülteként Magyarországon élők ruháiról van szó, azokéiról, akik annak idején – érthető okokból kerülve a feltűnést – legtöbbször pögyász nélkül vágtak neki az útnak.

Szatmárnémeti (Satu Mare)
1989. január 28.

1989/4 sz. jelentés

Magyarországra szökött egy magasrangú román biztonsági tiszt

Megbízható romániai források szerint az elmúlt napokban Magyarországra szökött Popescu ezredes, a Szatmár megyei állambiztonsági szervek kémelhárító részlegének (Contrainformacia) vezetője. A tiszt a petei (Petea) átkelőhelyen lépte át a határt, ugyanott, ahol előtte néhány nappal egy magyar nemzetiségű román vámtiszt is átszökött. A magyar szervek eleddig semmilyen információt sem tettek közzé a két esetről.

Itt jegyezzük meg, hogy ha Popescu ezredes menekülése hiteltérdemlőnek bizonyul, akkor Ion Mihai Pacepa tábornoknak, a román hírszerzés egykori vezetőjének 1978-as szökése óta személyében a legmagasabb rangú biztonsági tiszt fordított hátat Ceausescu Romániájának. Az eset továbbá azért is rendkívül figyelemreméltó, mert Szatmárnémeti (Satu Mare) a Magyarországgal kapcsolatos romániai kémtevékenység egyik központja. A város középpontjában emelt, adminisztratív funkciókkal álcázott középület tornyában ugyanis nagyteljesítményű lehallgatóberendezésekkel figyelik a szomszédos ország elektronikus hírcsatornáit, illetve a rádiótelefonforgalmat.

Marosvásárhely (Tirgu Mures)
1989. január 30.

1989/5 sz. jelentés

Propagandafilm készül Romániában az ottani magyarság helyzetéről

Hajdú Győző, a Ceausescu-rezsímet minden kritika nélkül kiszolgáló marosvásárhelyi (Tirgu Mures) szerkesztő, hivatalos szervek megbízásából propagandafilmet forgat. A munka – melyhez felszerelést egy nyugati cég biztosít, s melynek külföldi forgalmazását is ez a cég vállalta – az erdélyi magyarság jogegyenlőségét és helyzetének teljes rendezettségét kívánja demonstrálni.

A filmben megszólalnak erdélyi magyar művészek, s egy folklóregyüttes is fellép. Valamint közreműködik benne egy tiszta magyar község, Disznajó (Valeni de Mures) lakossága.

Erdélyben nem titok, hogy a filmben való fellépést Hajdú Győző a Securitate segítségével kényszerítette ki az emberekből. A szereplőknek a hatóságok "munkahelyi kötelességként" írták elő a fellépést, s aki ezt megtagadta, azt azonnal elbocsájtották. Egy értelmiségi pedig – az együttműködés fejében – ígéretet kapott, hogy – természetesen a film bemutatása után – , véglegesen Magyarországra távozhat.

Nagyvárad (Oradea)
1989. február 2.

1989/6 sz. jelentés

Szigorítások a magyar-román határon

Átmenetinek tűnő szigorításokat léptettek életbe a román hatóságok a magyar-román határ menti átkelőhelyeken. Ceausescu elnök nemzeti ünnep számba menő születésnapját (január 26.) megelőzően sok magyar állampolgárt fordítottak vissza, arra hivatkozva, hogy a megengedettnél több élelmet hoznak be Romániába. Másokkal a helyszínen kiszórátták az élelmiszereket.

A Romániából kiutazó magyar állampolgároktól pedig ruhaneműket koboztak el, azzal az indokkal, hogy feltehetően azok a Magyarországra menekült román állampolgárok hátrahagyott tulajdonai.

Értesüléseink szerint a vámisztek akciójára — melyet egy bukaresti, belügyminisztériumi delegáció látogatása előzött meg — január 10-e és 30-a között került sor, s az, a kérdéses időszakban Romániába utazó magyar állampolgárok mintegy 20 százalékát érintte.

Kolozsvár (Cluj)
1989. február 4.

1989/7 sz. jelentés

A román kormányzat ismét tagadja, hogy lett volna "román holocaust"

Nemrég Izrael bukaresti nagykövete felkereste Kolozsvárt (Cluj), ahol átadta a romániai zsidóüldözésekről Izraelben nemrég megjelentetett mű egy-egy példányát a helyi izraelita hitközségnek, az egyetemi könyvtárnak és az egyetem rektorátusának.

Az ünnepélyes átadásra megjelenő rektor, **Stefan Pascu** ugyanakkor felháborodva utasította vissza a szerinte "rágalmazó munka" átvételét, minthogy – szavai szerint – "a zsidók számára Románia mindigis a remény földje volt, ahol sohasem létezett holocaust." Bizalmasabb körben ugyancsak ő, a nagykövet gesztusát "tipikusan zsidó hálátlanságnak" minősítette.

Itt jegyezzük meg, hogy **Stefan Pascu**, a jelenlegi közismert román történetfelfogás egyik kialakítója, a háborút megelőzően fasiszta diákszervezeteknek volt a tagja, melyről több – ilyen szellemben írt – újságcikke is tanúskodik. A háborút követően a szélsőjobboldali, úgynevezett Maniu-gárdák – Nagyszebenben (Sibiu) és Tordán (Turda) megjelenő – lapjaiban uszított a magyarság ellen.

Kolozsvár (Cluj)
1989. február 15.

1989/8 sz. jelentés

Betiltották a Márton Áron ünnepeket

Az erdélyi magyarság – felekezetre való tekintet nélkül – már hetek óta megünnepelni készült a néhai Márton Áron püspökké szentelésének ötvenedik évfordulóját. Az ünneppsorozatot a Kolozsvári (Cluj) Szent Mihály templomban hétfőn – február 13-án – délelőtt tíz órára tervezett mise zárta volna le.

Január elején a bukaresti egyházügyi államtitkárság vezetője, **Cumpanasu**, a helyi egyházügyi megbízottal és több titkosrendőrrel látogatást tett a kolozsvári templom parochiáján, ahol komoly szankciókkal fenyegették meg a papokat, ha az ünnepségre sor kerülne. Hasonló fenyegető hangnemben lépett fel a delegáció Gyulafehérváron (Alba Iulia), **Jakab Antalnál**, a jelenlegi római katolikus püspöknél, kilátásba helyezve azt is, hogy adott esetben az emlékmisét tartó papokat letartóztatják. Az egyházügyi hivatal vezetője kijelentette: "Márton Áron semmivel sem járult hozzá a román-magyar barátságához. Nevének kiejtését a templomokban egyszer s mindenkorra megtiltom."

A kolozsvári templom ajtaján a hívek vasárnap és hétfőn egy feliratból értesültek, hogy az istentisztelet elmarad. A megváltozott körülményekre figyelmeztette őket a bejáratú kapu előtt álló négy rendőrkocsi, valamint az ott ólálkodó nagyszámú titkosügynök is.

Mindennek ellenére Kolozsvár, Nagyvárad (Oradea), Brassó (Brasov) és Marosvásárhely (Tirgu Mures) – valamint számos székelyföldi falu – templomában Márton Áronra elmékező, zártkörű miséket tartottak február 13-án és 14-én. Anélkül azonban, hogy a néhai püspök nevét említették volna.

Nem vallási keretek között a kolozsvári és nagyváradai izraelita közösség számos tagja is megemlékezett Márton Áronról, mint olyan egyházférfiről, aki a vézskorszakban a legnyiltabban és leghatározottabban szólított fel mindenkit a zsidóság megsegítésére, s az őket sújtó intézkedések szabotálására.

Nem szabad megfeledkezni ugyanakkor, hogy a mai román hatóságok joggal rettegnek Márton Áron emlékétől és szellemétől. Ő volt az, aki a háború után jellemző határozottsággal ítélte el a román kommunista vezetés, elsősorban a magyarság ellen irányuló politikáját. Többéves börtön és háziőrizet volt erre a rendszer – szintén jellemzőnek mondható – válasza.

Kolozsvár (Cluj)
1989. február 16.

1989/9 sz. jelentés

Választások a kolozsvári egyházkerületben

1988 őszén a kolozsvári református egyházkerületben megtartott testületi gyűléseken megválasztották az egyházmegyei tanácsokat és espereseket.

A nyolc egyházmegye közül ötben új espereseket választottak, név szerint a következőket:

Antal Ferenc (Brassó/Brasov)

Kakassy Árpád (Küküllő/Tirnavă)

Csiha Kálmán (Maros/Mures)

Pásztori Endre (Sepsiszentgyörgy/Sfintul Gheorghe)

Szőke Mihály (Székelyudvarhely/Odorheiul Secuiesc)

Az alábbi három egyházmegyében a korábbi espereseket választották újjá:

Dés/Dej: Láposi József

Gyulafehérvár/Alba Iulia: Bréda Ferenc

Kolozsvár/Cluj: Csutak Csaba

Székelyudvarhely (Orodheiu Secuiesc)
1989. február 17.

1989/10 sz. jelentés

Erdélyben elhunyt egy AIDS-beteg

1988 december 22-én a székelyudvarhelyi (Orodheiu Secuiesc) közkórházban, AIDS betegség következtében elhunyt **Rodica Negrutolu**, 26 éves, román nemzetiségű mérnöknő. Sokáig máj- és veseproblémákkal kezelték, így a beteg vérpróbáit különösebb elővigyázatosság nélkül kezelték és vizsgálták – számolt be az esetről hírügynökségünknek a kórház egyik orvosa. Negrutoiu betegségének mibenléte csak halálát követően tisztázódott. A kórház igazgatója megtiltotta a személyzetnek, hogy az esetről bármit is kiszivárogtassanak.

A fiatalasszonyt Székelyudvarhely "Erzsébet" városnegyedének temetőjében hantolták el.

Bukarest
1989. február 20.

1989/11 sz. jelentés

Újabb hatósági beavatkozás a *Kriterion* szerkesztőségének munkájába

Január folyamán a román hatóságok kötelezték a *Kriterion* nevű, Bukarestben működő nemzetiségi könyvkiadót, hogy sürgősen jelentessen meg három kötetet. Ezek címe: Nagy napok emléke, 1918. december 1.; A párt a társadalmi haladás élén; valamint: Tenni és teremteni.

Mindhárom kötet élesen magyarellenes. Rádásul megjelentetésük csak úgy lehetséges, hogy több, a kiadói tervben szereplő mű kiadását elhalasztják, vagy megjelentetésüktől már eleve eltekintenek.

A helyzetet és a hatóságok szándékát jól jellemzi, hogy a kiadói öncenzúra által tervbe előzőleg felvett Nagy István baloldali író munkáinak kiadásától is el kell tekinteni, aminek egyetlen oka, hogy Nagy maga is magyar volt.

Korábban a hatóságok csupán arra szorítkoztak, hogy megakadályozzák a számukra nem kívánatos művek megjelenését. Most azonban már elő is írják a könyvkiadónak, hogy mit adjon ki. Ez jelentős eljárásbeli módosulást tükröz.

Székelykeresztúr (Cristuru Secuiesc)
1989. február 22.

1989/12 sz. jelentés

14 diákot éjjel a titkosrendőrségre szállítottak

1988 utolsó napjaiban, egyik éjjel a székelykeresztúri (Cristuru Secuiesc) szakiskola kollégiumából a rendőrségre szállítottak 14 magyar diákot. Ott kettesével szembeállították, majd arra kényszerítették őket, hogy egymást pofozzák. Aki erre nem volt hajlandó, azt gumibottal megverték. A diákokat a rendőrség csak reggel engedte szabadon.

A megalázó esemény egy, 1988-ban indult román tanügyi akcióra vezethető vissza, amikor is – mint ahogy azt tavalyi 49, 56 és 57-es jelentéseinkben közöltük – a hatóságok nagyszámu román középiskolást a Kárpátokon túlról (Órománia/Regat) az erdélyi magyar városokba kényszerítették; míg magyar diákokat Erdélyen kívüli román városokba. Ekkor került több román osztály a székelykeresztúri szakiskolába is.

A Székelykeresztúrra érkezett román diákok az ott honos magyarok helyeit vették el. Az iskolai vezetés pedig odaérkezésüktől fogva előnyben részesítette őket. Így a tantermek, a kollégiumi szobák felosztásában és más egyebekben is. Az is előfordult, hogy az őszi mezőgazdasági munkákon a román diákok kaptak ételmezt, a magyarok viszont nem.

A román és a magyar diákok közötti különbségtevés viszályokat szült, az ellentétek mindennapos veszekedésekké, időnként verekedéssé fajultak. A Securitate megkereste a román diákokat és arra bízatta őket, hogy szükség esetén kérjék a biztonsági szervek segítségét a magyarokkal szemben. Ez meg is történt, és egy efféle segítségkérés után vitték el a 14 magyar diákot

**Csikszereda (Mercurea Ciuc)
1989. február 24.**

1989/13 sz. jelentés

Újabb romániai tilalmak a magyar nyelv használatát illetően

Egyes iskolákban — így a csikszeredai (Mercurea Ciuc) 1-es számú általános iskolában is Steluta Lucaci iskolaigazgató — aki Nicu Vrăbie köztudottan nacionalista beállítottságú főtanfelügyelő bizalmasa —, megtiltották, hogy a tanári irodában a kollégák egymás között magyarul beszéljenek. Ugyanebben az iskolában, az első osztályban úgy oktatják a román nyelvet, hogy a tanítónőknek egyetlen szót sem szabad lefordítaniuk magyarra, hanem csak román szóval magyarázhatják meg az ismeretlen szavak értelmét.

A magyar nyelv használatának tilalma mostantól kezdve a postán dolgozókra is vonatkozik. E körülmények különös megvilágításba helyezik azokat a kijelentéseket, amelyekkel Gheorghe Dolgu, genfi román nagykövet cáfolni igyekezett a Romániát ért — a nemzetiségek tanügyi helyzetével és általában a nyelvhasználatról foglalkozó — kritikákat, amelyeket az elmúlt napokban egyébként a bukaresti *Agerpres*, hivatalos hírügynökség is széles körben propagálni igyekezett.

Csíkyszereda (Mercurea Ciuc)
1989. február 26.

1989/14 sz. jelentés

Adminisztratív intézkedésekkel próbálja Bukarest eltusolni a falurombolás tényét

Az utóbbi időben egyre gyakrabban merül fel az a hivatalos igény, hogy "alulról jövő" kezdeményezésként az egyes – egyébként lerombolásra szánt falvakat a közeli nagyobb települések utcáivá nyilvánítsák. Ennek az eljárásnak az az értelme, hogy a jövőbeni rombolásokat és bontásokat nem falvak, hanem "csak" utcák nevei fémjelzik majd.

Ezt példázza az a hivatalos presszió is, melyet a csíkyszeredai (Mercurea Ciuc) Takarékpénztár Megyei fiókjának igazgatójára gyakoroltak, hogy próbálja meggyőzni szülőfalujának, Pálfalvának (Pauleni) lakóit, hogy maguk kérik falujuknak a közeli nagyközséghez, Csíkuszépvízhez (Frumoasa) való csatolását. Mégpedig annak egyik utcájaként. Az igazgatót a helyi pártbizottság – megfélemlítési szándékkal – beidézte, ahol az nem jelent meg, de az eljárás és általában a falurombolás elleni tiltakozásként lemondott minden viselt funkciójáról.

Sepsiszentgyörgy (Sfintul Gheorghe)
1989. március 1.

1989/15 sz. jelentés

Házkutatások és megfélemlítések a magyar diplomatákkal fennálló kapcsolatok miatt

Ferences István sepsiszentgyörgyi (Sfintu Gheroghe) költőt, valamint Lányi Szabolcs fizikust, aki a bukaresti egyetem tanára, hosszasan és brutális módon kihallgatta a román titkosrendőrség. Átmeneti őrizetbevitelükre azt követően került sor, hogy találkoztak a Bukarestbe akkreditált magyar nagykövetség tagjaival, akik közül többeket baráti szál fűzött Ferenceshez és Lányihoz.

A kihallgatásokra Bukarestbe rendelték Ferencet is, ahol kezdetben rá akarták bírni őket, hogy a magyar diplomatákra vonatkozó, kompromittáló vallomásokat írjanak alá. Miután erre egyikük sem volt hajlandó, megfenyegették őket, hogy az életükkel, de legalábbis a szabadságukkal játszanak, ha említett kapcsolataikat továbbra is ápolják.

A bukaresti rezsím értelmezésében mindennemű érintkezés a Romániába akkreditált diplomatákkal, de főképp a magyar nagykövetséggel eleve hazaárulásnak számít.

Míg a román fővárosban folyt a két magyar értelmiségi kihallgatása, a lakásaikon házkutatást tartott a Securitate. Különösebben semmire sem voltak kíváncsiak. Csak azokat az újságokat és könyveket vitték magukkal, amelyek az utóbbi időben és Magyarországon jelentek meg.

Kézdivásárhely (Tirgu Secuiesc)
1989. március 5.

1989/16 sz. jelentés

Újabb áldozatot követelt a rendőri önkény

Hírügynökségünkhöz most eljuttatott jelentés alapján január 11-én öngyilkosságot követett el a kézdivásárhelyi (Tirgu Secuiesc) illetőségű Keresztes András, akit a román biztonsági szolgálat előzőleg több esetben megkínzott.

Keresztest 1988. december 27-én vették először őrizetbe, amint fát fuvarozott haza a közeli erdőkből.

Costache Augustin főhadnagy, aki Keresztest hazafelé menet igazoltatta, valamint Stefan hadnagy – mindketten a helyi biztonsági szolgálat alkalmazottai –, az őrizetbe vett fuvarost először összeverték, majd olyan beismerő vallomásra akarták kényszeríteni, hogy a fuvarozott fát a város vezető magyar értelmiségieinek kérésére lopta.

Keresztest 1989. január 3-ig még háromszor hallgatták ki. Ekkor már arra voltak kíváncsiak, hogy kinek van birtokában arany az ismertebb magyar értelmiségiek közül.

Keresztes Andrást január 10-én újra elvitték a biztonsági szolgálat emberei, és a 10-ről 11-re virradó éjszakát a kézdivásárhelyi Securitate épületében töltötte. Miután kiengedték, Keresztes búcsúlevelében leírta a vele történeteket, majd felakasztotta magát. Felesége röviddel férje temetése után feljelentést tett a történetekért felelős securita-tisztek, így Costache Augustin főhadnagy, Stefan hadnagy, valamint Agache őrnagy, a helyi Securitate parancsnoka ellen. A feljelentésnek egyelőre semmilyen következménye sem volt.

Keresztest Andrást január 14-én, Kézdivásárhelyen eltemették.

Itt jegyezzük meg, hogy a helyi Securitate parancsnok, Agache őrnagy 1987-ben a kézdivásárhelytől alig tíz kilométerre levő Felsőlemhényben (Lemnit), kihallgatás közben agyonverte Csáki Ferenc, 53 éves, magyar nemzetiségű parasztot. Ezt követően helyezték át Kézdivásárhelyre és nevezték ki a városi biztonsági alakulat parancsnokává.

Temesvár (Timisoara)
1989. március 15.

1989/17 sz. jelentés

Átmeneti őrizetbe vettek egy erdélyi magyar ellenzéki papot

Március 15-e, a Romániában tiltott magyar nemzeti ünnep előtti napon Tőkés László ellenzéki tevékenysége miatt széles körben ismert temesvári (Timisoara) református lelkész Marosvásárhelyre (Tirgu Mures) utazott. A város állomása előtt a vonat az állambiztonság leállította és egy lopásra való hivatkozással átkutatta. Miután semmire sem derült fény, a szerelvény jelentős késéssel, de mégis befutott a marosvásárhelyi nagyállomásra. Ott azonban Tőkés Lászlót és a rá váró testvérét, Tőkés András tanárt a Securitate ügynökei őrizetbe vették. Indoklásukban azt hozták föl, hogy a testvérpárnak köze lehet a lopáshoz.

A Securitate helyi parancsnokságára beszállított Tőkés Lászlót és Andrást átkutatták. Itt már nem került szóba a vonaton történt állítólagos eset, de elkobozták a náluk levő legális magyarországi kiadványokat, így több napilapot, valamint saját kéziratokat. A kihallgatás során fény derült arra is, hogy a magyar nemzeti ünnepre vonatkozó erdélyi magyar manifesztumokat, vagy röpcédulákat kerestek Tőkéséknél.

Miután az őrizetbevétel és a kihallgatás nem hozott eredményt, a két embert szabadlábra helyezték, de tanácsolták Tőkés Lászlónak, hogy rövid úton hagyja el Marosvásárhelyt.

**Bukarest-Kolozsvár (Cluj)
1989. március 15.**

1989/18 sz. jelentés

Fenyegető leveleket kaptak vezető erdélyi magyar értelmiségiek

Vezető romániai magyar értelmiségiek fenyegető leveleket kaptak a március 15-i – Romániában tilalmas – magyar nemzeti ünnep előestélyén. A szövegben válogatott megtorlásokat helyeztek kilátásba abban az esetben, ha a magyarság tiltakozni merészelné a romániai emberjogi visszaélések és az elnyomás miatt.

A román nyelvű levelekhez mellékeltek egy – a közelmúltban a román sajtóban széles körben kolportált – cikket is, mely egyébként elindítója volt annak a kampánynak, amelyik keretében egy koncepciót pert készítenek elő azon hat volt román pártvezető ellen, akik a múlt hónapban igen éles hangú levélben kritizálták a Ceausescu rezsim politikáját.

Az erdélyi magyar értelmiség köréből a következők kaptak fenyegető leveleket:

Bordán Tibor (szerkesztő; Bukarest)

Bodor András (történész; Bukarest)

Cs. Gyimesi Éva (egyetemi tanár; Kolozsvár)

Demény Lajos (történész; Bukarest)

Fazekas János (nyugdíjas miniszter, a Központi Bizottság volt tagja; Bukarest)

Gálfalvy Zsolt (irodalomtörténész; Bukarest)

Horváth Andor (szerkesztő; Bukarest)

Kányádi Sándor (költő, szerkesztő; Kolozsvár)

Lányi Szabolcs (fizikus; Bukarest)

Szilágyi N. Sándor (szerkesztő; Bukarest)

Erdélyi magyar körökben egyébként egyöntetű a vélemény, hogy a levelek szerzője a román titkosrendőrség, amely evvel az akcióval is elejét kívánja venni annak, hogy a romániai magyar és román ellenzék koordinálhassa a rezsimmel szembeni törekvéseit.

Szatmárnémeti (Satu Mare)
1989. március 16.

1989/19 sz. jelentés

Agyonlőttek egy magyar nemzetiségű kiskorút Romániában

Március 13-án Szatmárnémeti (Satu Mare) határában agyonlőtték a 14 esztendő Pécsei Norbert Arturt. Olyan hírek terjedtek el a városban, hogy egy rendőr, vagy határőr követte el a gyilkosságot. Az azonban bizonyos, hogy a gyermek halála összefüggött a március 15-i magyar nemzeti ünnepel, melyet Romániában tiltanak.

A helyi román titkosrendőrséghez közelálló köröktől tudjuk, hogy a biztonsági szervek a határmenti városokban (Szatmárnémeti, Nagyvárad, Arad, Temesvár) különleges parancsokat kaptak a szomszédos ország nemzeti ünnepének alkalmából. Eszerint azonnal s minden fontolgtás nélkül fel kell lépni, ha a magyar nemzetiségű lakosság valamilyen tiltakozó magatartást mutatna.

A gyilkosságot – mely nappal, a Szamos folyó partján, többek szemeláttára történt – a hatóságok most igyekeznek az egész erdélyi magyarság megfélemlítésére felhasználni. Több kihallgatást eszközölt a román titkosrendőrség, de nem az elkövetők – a rendőrség vagy a határőrség –, hanem a nemzetiségi lakosság körében, azzal fenyegetve őket, hogy “az izraeli palesztínok sorsára jut a magyar lakosság, ha bármilyen ellenállást tanusít”.

Alighanem szorosan összefügg a történetekkel, hogy az erdélyi magyarság vezetői és nevesebb értelmiségiek március 15-ét megelőzően fenyegető leveleket kaptak, melyeknek feltételezett feladója a román titkosrendőrség, illetve a pártszervek. (Lásd: HPT 1989/18. március 14.)

Nagyvárad (Oradea)
1989. március 27.

1989/20 sz. jelentés

Húsvét Romániában

Mint köztudott, Romániában a húsvétot – ahogy a karácsonyt sem – lehet szabadon megünnepelni. Ez vonatkozik az ortodox vallású románokra éppúgy, miként a nyugati keresztény vallásokat követő magyarokra és németekre is. A hatóságok mindent megtesznek, hogy az emberek még szabadidejüket se szentelhesék vallási ünnepeikre.

Ennek legbeváltabb módszere, hogy munkaidő után, vagy munkaszüneti napokon kötelező munkát rendelnek el. Az idei húsvét vasárnapján is sok helyütt dolgozni kellett. (Romániában a szombat is munkanap.)

Igy például Mezőtelegden (Tileagd; Bihar megye), a Kőrös folyón épülő erőmű-építkezésen, március 24-én, nagypénteken nem adtak ki benzint a járműveknek, a munka- és erőgépeknek, és állt a munka. Mindezt azért, hogy "normateljesítés" címén, kötelező módon munkára rendelhesék 26-án, húsvét vasárnapján is az építkezésen dolgozó – túlnyomó többségükben magyar – munkásokat, s így megakadályozzák, hogy családi körben tölthessék az ünnepeket.

Temesvár (Timisoara)
1989. április 3.

1989/21 sz. jelentés

Tőkés László erdélyi magyar ellenzéki papot elbocsájtották állásából

Április 1-i hatállyal Tőkés László – ellenzéki tevékenysége révén széles körben ismert – temesvári (Timisoara) református lelkészt elbocsájtották állásából.

Április 2-án, vasárnap Borsi Zsigmond bihari és Kovács József aradi esperesek, a váradai egyházmegye püspökének Papp Lászlónak a megbízásából megjelentek a temesvári gyülekezet előtt és felolvasták a püspökség határozatát, melynek értelmében Tőkést felfüggesztik állásából. Indoklásként egy bizonyos, vonaton történt lopásra hivatkoztak, melyről hírügynökségünk már beszámolt (HPT 17/1989. március 15.), s mely nem volt egyéb, mint a román titkosrendőrség provokációja, hogy – az erdélyi magyar ellenzék dokumentumai után kutatva – akadály nélkül ellenőrizhesse Tőkés csomagjait.

A két esperest a temesvári gyülekezet elzavarta. Annál is inkább, mert Papp László váradai püspök már több intézkedésével és azzal a széles körben ismert ténnyel, hogy maga is a Securitate utasításainak a végrehajtója, kiérdemelte az egész erdélyi református közösség megvetését. "A Tőkés elleni vádak természetesen koholtak – jelentette ki hírügynökségünk munkatársának egy temesvári illetőségű egyén –. De ezen túlmenően is Papp Lászlótól, kollaboráns tevékenysége miatt mi semmilyen határozatot, de még tanácsot sem vagyunk hajlandóak elfogadni. Ezzel szemben azon vagyunk, hogy a Ceausescu-diktatúra bukása után, a többi hozzá hasonlóval együtt ő is megkapja méltó büntetését."

A Tőkéssel szembeni lépésre abban a több felekezetet is érintő, egyházellenes kampányban kerül most sor, mellyel Bukarest elejét kívánja venni a falurombolás terve és az emberi jogok semmibevétele elleni tiltakozásnak.

Emlékeztetünk arra, hogy a falurombolás ellen tizenkilenc református lelkész által aláírt memorandum egyik kezdeményezője épp Tőkés volt. És ő szervezte meg annak a folyamodványnak a megszövegezését is, melyben – az aradi egyházmegye közösségének egy része a bánáti ortodox metropolitához, Nicolae Corneanuhoz fordult, hogy az – az ökumenikus szolidaritás alapján – tiltakozzék a "magyar felekezetnek" számító reformátusság elnyomása miatt. Igaz, Corneanu helyett – aki nemrég fasiszta hangvételű könyvben igyekezett hiveit a magyarságra uszítani – az aláíróknak már akkor is a Securitate válaszolt. És aligha tévedünk, ha Tőkés mostani félreállítását is e "válasz" részének tekintjük.

Temesvár (Timisoara)
1989. április 4.

1989/22 sz. jelentés

A Securitate emberei terrorizálják az egyházi előjárókat

Március 15-ét megelőzően megszorodtak Romániában a magyar (a római katolikus és református) egyházakat ért támadások. A Securitate és a pártszervek ideológiai indokokkal, illetve rendőri eszközökkel igyekeznek megfélemlíteni mind a híveket, mind pedig a lelkészeket. Így az utóbbi időben a hatóságok több kihallgatást eszközöltek, melyek során a templomba járók tucatjait próbálták rávenni, hogy terhelő vallomásokot tegyenek – a prédikációk alapján – papjaikra. A papokat pedig azzal fenyegetik, hogy "túl buzgó" vallási tevékenységük könnyen az állami – egyébként nevetségesen alacsony – javadalmazás visszavonását eredményezheti. Hasonló zsarolási eszköz az egyházi épületek tatarozására kiutalt pénzek kilátásba helyezett elvonása, illetve a tatarozási engedélyek esetleges megvonása. (Romániában még az épületek tatarozása is hivatalos engedélyhez kötött, különösen, ha azok egyházi célokat szolgálnak.)

Mint nemrég többször jelentettük, a református egyházon belül Tőkés László temesvári (Timisoara) lelkészt fosztották meg állásától. A római katolikus egyház hierarchiájában egyelőre nagyobb ellenállás mutatkozik, így a hatóságok – velük kapcsolatban –, a szóbanforgó időszakban közvetettebb eszközökhöz folyamodtak.

Egyes jelentések szerint a legkülönbélebb és gyakorta véletlenszerűnek tűnő zaklatások mindennaposakká váltak. Március utolsó hetében a Securitate emberei betörték a Kolozsváron (Cluj) levő monostori katolikus parókia épületébe. Egyházi előjárók által megerősített információk szerint altatót használtak, ugyanis a betörés éjszakáján Kádár István és Balázs József lelkészek, valamint a házvezetőnő otthon tartózkodtak, de a látványosan megrendezett betörésre sem ébredtek fel. Másnap viszont erős kábultságra és fejfájásra panaszkodtak.

Esetük nem egyedi. Betörték a csobotfalvi Gergely István lelkész garázsába is, megrongálva motorkerékpárját. A csíkráksi pap lakásába pedig hatszor próbáltak behatolni a Securitate emberei, mialatt ő résztvett Anachlat utolsó székelyföldi ferencesrendi barát szárhegyi temetésén.

Kolozsvár (Cluj)
1989. április 5.

1989/23 sz. jelentés

Egy kolozsvári diákújság szerkesztőjét összeverte a Securitate

A Március 15-ét megelőző napokban a Securitate emberei összeverték a kolozsvári (Cluj) Hója-erdőben Kiss Botond egyetemistát, az *Napoca Universitară* (korábban *Echinox*) című háromnyelvű diáklap magyar szerkesztőjét.

Kiss Botondot később bezárástották a Securitate Traian utcai székházába, ahol folytatódottak a kínzások. Ezután a diákot autóba rakták és a város egy elhagyatott részén egyszerűen kidobták az úttestre.

Fontos tudni, hogy az *Napoca Universitară* hosszú időn át a fiatal magyar értelmiségiek gyűjtőtáborának számított. Olyanok szerkesztették, akik később az erdélyi magyar ellenállás szervezésében szereztek nevet, s akiknek azóta el kellett hagyniuk az országot (Molnár Gusztáv, Ágoston Vilmos, Tamás Gáspár Miklós, Szűcs Géza). Gyanítható, hogy a Kiss Botonddal szembeni mostani fellépés közvetlenül az *Napoca Universitară* magyar szerkesztőségének szól.

Egyre gyakoribb egyébként az is, hogy pszichés nyomást próbálnak gyakorolni a biztonsági szolgálat emberei a magyar nemzetiségű egyetemistákra. "Baráti" beszélgetésre invitálják őket, melyeken igyekeznek "együttműködésre" bírni őket. A "beszélgetés" végén a "megállapodást" írásban rögzítik, melyet egy kötelezvényvel egészítenek ki, ami ekként hangzik: "Kijelentem, hogy az elhangzott beszélgetés közöttünk marad. ("Declar ca discutia nostra ramine intre noi.")

**Kolozsvár (Cluj)
1989. április 7.**

1989/24 sz. jelentés

A településrendezés jegyében újabb falu- és városrészeket bontottak le

A településrendezés néven ismert romániai falurombolás – a híresztelésekkel ellentétben – nem állt le. Falvak és városok részeit bontják állandóan, melyeknek lakóit kitelepítik, illetve egyszerűen átköltöztetik más vidékekre.

A településrendezés legújabb – Kolozs megyei – áldozatai Szászfenes (Floresti) újabban Avram Iancuról elnevezett utcájának 221-231 szám alatti házai.

Tovább folytatódik – a falurombolás részeként, minthogy a lakás nélkül maradt falusiakat a városba kényszerítik – Kolozsvár (Cluj) történelmi városmagjának lerombolása. A magyhírű tisztviselőtelep Attila utcáján (ma Andrei Muresan) a 2-10, valamint a 19-33 szám közötti házakat bulldózerezték le a közeli napokban.

Csíksszereda (Miercurea Ciuc)
1989. április 10.

1989/25 sz. jelentés

Csíksszeredán nagyfokú munkanélküliség várható

A csíksszeredai (Miercurea Ciuc) "Textil" gyárat a bezárás veszélye fenyegeti. A külföldi cégek – minőségi kifogások miatt – szinte egyszerre visszavonták korábban lekötött megrendeléseiket, és még az egyes afrikai országok sem igénylik a továbbiakban azoknak a katonai egyenruháknak a legyártását, melyekre korábban szerződtek.

Az üzem vezetésének álláspontja szerint az intézményt a helyi "Oltul" kisipari szövetkezet mellékágaként fogják továbbműködtetni, és emellett várható több száz munkás elbocsájtása.

Csíksszereda még ma is többségében magyar lakosú város. A növekvő munkanélküliség tehát újabb magyarokat fog arra kényszeríteni, hogy az országban szétszóródjanak. Épp ezért – nem is egészen alaptalanul – egyesek a "Textil" üzem munkaerő-leépítésében sem annyira gazdasági, mint inkább nemzetiségpolitikai célzatosságot látnak.

Nagyvárad (Oradea)
1989. április 17.

1989/26 sz. jelentés

Az új vámrendelkezés Románia további albanizálódását eredményezi

Április 17-én, nulla órakor életbe lépett Romániában az új vámrendelet. Eszerint román állampolgár legfeljebb ötszáz lej értékben vihet ki az országból élelmet és használati tárgyakat. Ezzel szemben az országból kiutazó külföldiek csak olyan tárgyakat vihetnek magukkal, melyeket bizonyíthatóan konvertibilis valutáért vásároltak.

A törvény 17-i életbeléptét azonban a vámszervek nem várták meg. Már 15-én és 16-án is az elmondottak szellemében jártak el az országból távozó, főként magyar állampolgárokkal. Egyedül Nagyváradnál (Oradea), a biharpüspöki határátkelőhelyen naponta 2-300 embert szállítottak le a vonatról, s kényszerítettek arra, hogy a náluk levő használati cikkeket, sőt olykor saját, jobb ruhadarabjaikat is hátrahagyják. Egybehangzó vélemények szerint az intézkedésre mely útszéli jelenetektől sem volt mentes legfelsőbb utasításra került sor; ezt támasztja alá, hogy a végrehajtást közvetlenül egy bukaresti, úgynevezett inspektor irányította.

A romániai helyzettel foglalkozó magyarországi szakértők véleménye szerint ez az újabb törvény is része annak az elzárkózási folyamatnak, amelyet Ceausescu elnök most – az ország adósságainak visszafizetését követően – egyre határozottabb mértékben igyekszik az életbe átültetni. S mely szervesen kapcsolódik az olyan rendelkezés-tervezetekhez is, mint ami például hivatott lesz a jövőben megtiltani minden külföldi valutakölcsön-felvételt.

Egyébként ha jobban belegondolunk, a román kormányzat egyre irracionálisabb intézkedései máris igen közel vitték az országot ahhoz, hogy – az egykori Albánia példája nyomán – határait hermetikusan lezárja.

CsíkSZereda (Miercurea Ciuc)
1989. április 18.

1989/27 sz. jelentés

A magyarországi árukat azonnal Bukarestbe küldik

A magyar és a román pártfőtitkárok 1977-es debreceni és nagyváradi találkozásját követően egyes erdélyi és magyarországi kereskedelmi egységek között kétoldalú megállapodás jött létre közvetlen árucserére. Az elmúlt tíz esztendőben ennek a megállapodásnak mindenekelőtt a Romániában élők látták hasznát.

Ilyen megállapodás van érvényben a csíkSZeredai Központi Áruház (Magazinul Central) és a magyarországi Berettyóújfalu ABC élelmiszeráruház között is. Az utóbbi időben azonban – pontosabban mióta a város magyar polgármesterét (Szászt) eltávolították és egy Costes nevű román neveztek ki helyébe – megszűnt a városban a magyarországi termékek árusítása. Ennek magyarázata, hogy a beérkező cikkeket azonnal Bukarestbe továbbítják.

Helybeli megfigyelők, az eset kapcsán, rávilágítanak arra, hogy a berettyóújfalu kereskedelmi vállalatnak talán felül kellene vizsgálnia a több mint tíz éve kötött szerződést, melyet a román fél bizonyíthatóan és következetesen nem tart tiszteletben.

Kolozsvár (Cluj)
1989. április 19.

1989/28 sz. jelentés

Ellenzékiek címére továbbra is fenyegető levelek érkeznek

Mint jelentettük, a március 15-i – Romániában tiltott –, magyar nemzeti ünnep előestéjén több Erdélyben és Bukarestben élő, ellenzéki érzelmű értelmiségi fenyegető leveleket kapott. A levelekhez csatolták a Román Szocialista Köztársaság Főügyészsége által kiadott – és a sajtó által is publikált – kommuniké szövegét is, melyben bejelentik, hogy Mircea Raceanu volt diplomatát, hazaárulás vádjával letartóztatták.

A címzettek névsora most kiegészül Doina Corneával is. Időközben ő is megkapta azt a határozott kézírással címzett borítékot, mely a fenyegető levél mellett tartalmazza a főügyészség szóbanforgó nyilatkozatát. A levél feladói, külön papírdarabon még a következő románnyelvű megjegyzést tették: "Tudomásulvételre".

Budapest
1989. április 26.

1989/29 sz. jelentés

Neves román emigránsok tárgyaltak Budapesten

Mihnea Berindei, az Emberi Jogok Román Ligájának (Párizs) alelnöke és **Dinu Zamfirescu**, a BBC román adásainak munkatársa, maga is vezető politikai emigráns, április 22 és 24. között Budapesten tartózkodott és találkozott a magyar demokratikus ellenzék és az alternatív csoportok képviselőivel, valamint írókkal és újságírókkal.

Látogatásukkal először jött létre közvetlen kontaktus a Ceausescu rendszert legkövetkezetesebben bíráló román és magyar politikai tényezők között.

A román emigráns vezetők – akik most először jártak Magyarországon – találkoztak a Magyar Emberi Jogok Alapítvány és az Erdélyi Magyar Hírügynökség képviselőivel, valamint a "Limes" című, közeljövőben megjelenő kisebbségvédelmi szemle szerkesztőivel. A megbeszélések során szóba került az információs csatornák kiépítése a magyar és a román politikai csoportok között, a politikai cselekvés egybehangolása, valamint közös állásfoglalás kidolgozása a romániai diktatúra elutasítását illetően.

A román vezetők kifejezték aggodalmukat az erdélyi magyarság elnyomása miatt, és szolidaritásukról biztosították azokat, akik az ő jogvédelmükben fellépnek. Míg a magyar ellenzék képviselői Szovjet Moldávia román többségű lakosai demokratikus jogainak védelmét illetően biztosította szolidaritásáról a románságot.

Mind Mihnea Berindei, mind pedig Dinu Zamfirescu interjút adott a magyar televízióknak.

Budapest
1989. május 5.

1989/30 sz. jelentés

Az Erdélyi Szövetség a szélsőjobboldal gyűjtőtáborává válnék?

A múlt novemberben alapított budapesti Erdélyi Szövetségből most kivált annak három legfelkészültebb és legelkötelezettebb vezetője, **Köteles Pál, Halász Péter és Csiki László**. Lépésüket azzal indokolták, hogy a szövetséget egy szélsőséges, mind az erdélyi magyarságot, mind pedig a mai magyarországi átalakulásokat veszélyeztető, apró csoportosulás sajátította ki.

Már néhány hete hallani lehetett, hogy a szövetség egyik alelnöke – **Nagy László** ügyvéd – által kreált illegális, úgynevezett “belső bizottság”, félkatonai, defenzív csoportnak kiáltotta ki magát, mely időközben már meg is hirdetett egy hangos antiszemita és a demokrácia teljes elutasítását sugalló programot. A csoport nézeteit röpcédulákon terjesztette, mind a magyar fővárosban, mind pedig Erdélyben, és ezek hangvételeit megfigyelők nyíltan ellenségeskedőnek, idegengyűlölőnek, néha pedig egyenesen fasisztának minősítették.

Az Erdélyi Szövetségnek – a most kilépő vezetők elmondása szerint – megszűnt eredeti funkciója. S joggal állapítható meg, hogy a mostani szervezetnek nem annyira az erdélyi magyarság ügye, mint inkább a magyarországi szélsőjobboldali erőök összefogása a célja. Ugyanakkor – s erre egyre több jel utal – szorgalmasan keresi az összeköttetést szélsőbaloldali fegyveres testületekkel is. Programjukról szintén sokat elmond, hogy elsősorban olyan politikusok félreállítását, bizonyos esetekben kompromittálását tervezik, vagy kísérelték meg máris, mint **Pozsgay Imre**, illetve **Szűrös Mátyás**.

Budapest
1989. május 5.

1989/31 sz. jelentés

A menekülthelyzet alakulása

A mai magyar országos lapok pontos adatok közlése nélkül – beszámoltak arról, hogy növekszik a Romániából Magyarországra menekülők száma.

Hírügynökségünk értesülése szerint jelenleg naponta átlagban mintegy 15 ember menekül át Magyarországra. (1988. októberében naponta hatvan ember volt az átlag.) Többségük a "zöld határon", tehát illegálisan, dokumentumok nélkül lépi át a határt, kis részük pedig túristaútlejtőt használja fel arra, hogy ne térjen vissza. A jelek arra mutatnak ismertette hírügynökségünkkel a román nemzetiségű menekültek magyarországi politikai szervezete, a Romania Libera hogy az átlagon belül, most több a román a menekültek között, mint korábban. Számuk az összes menekültnek mintegy az egyharmada.

A menekültek társadalmi összetétele is jellemző. Az utábbi időben megcsappant közöttük az értelmiségiek száma. Ezzel szemben több közöttük a falusi, illetve a romániai agrárszektorban alkalmazott munkás. Elmondásuk szerint egy részüket a falurombolás okozta bizonytalanság készítette arra, hogy odahagyja Romániát.

A magyar sajtóban megjelent vonatkozó tudósítások:

Ismét több a Romániából menekült. Cáfolták ötven cigány visszatoloncolását (*Magyar Nemzet*, május 5., 7. oldal.)

Növekszik a Romániából menekültek száma (*Népszabadság*, május 5., 5. oldal.)

Budapest
1989. május 6.

1989/32 sz. jelentés

Magyar sajtószemle

A mai magyar országos lapok közül egyedül a *Magyar Nemzet* foglalkozik erdélyi vonatkozású témákkal. Az újság 2. oldalán beszámolót közöl egy párizsi kiállítástól, melyen az UNESCO, az ENSZ Nevelési, Tudományos és Kulturális szervezete égisze alatt működő Történelmi Műemlékek és Helyek Nemzetközi Tanácsa (ICOMOS) a romániai falurombolás veszélyeire és embertelenségére hívja fel a világ figyelmét. A kiállítást a tanács elnöke, Roberto di Stefano nyitotta meg.

* Románia-kiállítás nyílt Párizsban *Magyar Nemzet*, 1989. május 6., 2. oldal.

Az újság egy további cikkben beszámol arról, hogy az Egyházak Világtanácsa tavaly százezer dollár értékű segílyt küldött a Magyarországon élő romániai menekülteknek.

* 100 ezer dollár értékű segílyt küldött tavaly az ETV a romániai menekülteknek *Magyar Nemzet*, 1989. május 6., 4. oldal.

Ugyancsak cikk olvasható az Erdélyi Szövetségből kivált három közéleti személyiséggel (Köteles Pál, Halász Péter, Csiki László), akik név szerint bírálják a szélsőséges politikai álláspontot képviselő Nagy László ügyvédet, aki miatt hátat fordítottak a szövetségnek. Valamint Márton János elnököt, aki nem látta el feladatát és gyenge vezetése vezetett el oda, hogy a Szövetség széthullott és a szélsőjobb gyűjtőhelyévé vált.

* Miért mondott le az Erdélyi Szövetség három alelnöke? – *Magyar Nemzet*, 1989. május 6., 4. oldal.

Budapest
1989. május 6.

1989/33 sz. jelentés

Megemlékezés a romániai terror egyik gyermekáldozatáról

Ma a magyar fővárosban emlékünnepséget tartottak a tizennégy esztendőes Pécsi Norbert Artúr emlékére, akit március 13-án az erdélyi Szatmárnémeti (Satu Mare) közelében egy román határőr agyonlőtt. Az ünnepségre a Népligetben került sor, ahol kopjafát állítottak az áldozat emlékére.

A megemlékezést Dragon Pál nyitotta meg, majd beszédet mondott Stofán György, a Mindszenty Emlékbizottság tagja, Hornyák József, a Függetlenségi Párt elnöke és mások.

Egybehangzó vélemények szerint a megemlékezést a magyarországi szélsőjobboldali körök rendezték. Ezzel magyarázható, hogy a sajtóban beharangozott tüntetésre, ahova a rendezők legalább százezer embert vártak, legföljebb ezeröttszázan mentek el.

Székelykeresztúr (Cristurul Secuiesc)
1989. május 7.

1989/34 sz. jelentés

6 diákot újra megkínzott a titkosrendőrség

Február 22-én (HPT 1989/12) beszámoltunk arról, hogy a múlt év végén az óromániai Bákó (Bacau) megyéből több tanulót helyeztek a székelykeresztúri (Cristurul Secuiesc) szakiskolába. A román nemzetiségű diákokat az iskola vezetése és a városi vezetés is – a magyarok rovására s mintegy provokatíven – kiváltságokkal halmozta el. Ez rendszeressé tette a konfliktusokat és a kölcsönös gyűlölködést, mellyel kapcsolatban a helyi állambiztonság arra biztatta a román fiatalokat, hogy a magyarokkal szemben kérjék az ő segítségüket.

Ennek következtében a helyi Securitate már a múlt év végén többször brutálisan összevert több magyar diákot. A jelek szerint azonban a Székelykeresztúrra helyezett 64 román diák és a helybeliek konfliktusa – a Securitate szándékainak megfelelően – továbbra sem csillapodott. Most kapta hírügynökségünk a hírt, hogy február 14-én, újabb hat magyar diákot vittek el a Securitate ügynökei, akiket a biztonsági szervek helyi székházában egy teljes éjszakán át kínoztak. Ugyanakkor társaik besúgása miatt kerültek a titkosrendőrség kezére. Az eset jól mutatja azokat a módszereket, melyekkel a román hatóságok a nemzetiségi feszültségeket feszíteni igyekeznek.

A Securitate ügynökei által megkínzott diákok nevei:

Boldizsár Levente
Csáki Sándor
Gáll Árpád
Koncz Imre László
Márton József
Tordai Gyula

Február 14-ét követően valamennyiüket szabadlábra helyezték és megtiltották nekik, hogy a történelekről beszéljenek.

Nagyvárad (Oradea)
1989. május 10.

1989/35 sz. jelentés

Magyar vezetők eltávolítása állásaikból

Ismét megszorodtak azok a hírek, melyek értelmében nemzetiségi hovatartozás miatt vezető beosztásban lévő egyéneket távolítanak el a román hatóságok állásaikból. Rokonaik Magyarországra való távozása miatt a nagyvárad (Oradea) "Sinteza" nevű vegyi gyár több vezetője kényszerült munkahelyét elhagyni az utóbbi időben. Névszerint a következőkről van szó: Györgyi Mária, Györgyi István, Jankó László, Kiss Sándor, Szabeni Gyula.

Ezzel nagyjából egyidőben leváltották a Csíkszeredai (Miercurea Ciuc) Múzeum igazgatóját, Barabás Lászlót, akit a román nemzetiségű Viorica Solom váltott fel állásában.

A Sepsiszentgyörgyi (Sfintul Gheorghe) Megyei Múzeum – könyvtára mintegy százezer magyar és német nyelvű kötetét gondozó, vezető munkatársa, Zágoni Jenő is távozik munkaköréből. Helyét – a sem németül, sem magyarul nem tudó – Bogdán Chealfa foglalja el.

A Maros megyei Területrendezési és Talajjavítási Hivatal (IEELIF) – Marosvásárhely (Tirgu Mures) eddigi vezetőjét, Csernátoni Györgyöt is menesztették. A hivatal új vezetője: Gigel Cazacu.

**Kolozsvár (Cluj)
1989. május 12.**

1989/36 sz. jelentés

Sztrájk egy kolozsvári gyárban

Május 10-én, szerdán a kolozsvári (Cluj) "Tehnofrig" nevű, háztartási hűtőberendezéseket gyártó vállalat mukásai munkalassítású sztrájkba kezdtek.

Tiltakozásukra azt követően került sor, hogy a gyár képtelen volt teljes fizetésüket biztosítani, s így a vezetőség bérüknek csak 75 százalékát helyezte kilátásba.

A sztrájk 11-én és 12-én is folytatódott, amikor a biztonsági szolgálat (Securitate) közbelépett. A tiltakozás szervezőit elszigetelték, a munkásokat pedig – deportálással fenyegetve – a munka felvételére kényszerítették. Egyelőre nem érkezett hír arról, hogy – akár a szervezők közül – valaki is eltűnt volna. A megfélemlítések következtében, május 13-án a munkások felvették a munkát és lemondtak eredeti követelésükről, hogy a vezetőség fizesse ki számukra teljes havi bérüket.

Kézdivásárhely (Tirgu Secuiesc)
1989. május 13.

1989/37 sz. jelentés

A falurombolás módszerként: helységösszevonás

A Kézdivásárhely (Tirgu Secuiesc) közelében fekvő Gelencéhez (Ghelinta) csatolták Haraly (Harale) falut. A helységnevtáblát már el is tüntették.

Az intézkedésre az úgynevezett "településrendezési" program keretében került sor, melyre az is utal, hogy Haraly rajta volt a megsemmisítendő székelyföldi falvak kiszivárgott listáján.

Mint ismeretes, a nemzetközi tiltakozásokra való tekintettel a román vezetés – az utóbbi időben – a legkülönbözőbb adminisztratív fedőakciókkal próbálja leplezni a falurombolás tényét. Ilyen az egyes helységek összevonása, melyek során a kisebb falvakat a központi helység utcáivá degradálják; lebontásukat pedig, a jelentésekben, mint utcák felszámolását tüntetik fel. Megfigyelők most ilyen manővernek tekintik – a kizárólag magyarok által lakott – Haraly "megszüntetését" is.

Budapest
1989. május 17.

1989/38 sz. jelentés

Csehszlovák hatósági intézkedés Erdélyi menekültekkel szemben

Csak most jutott hírügynökségünk tudomására, hogy a csehszlovák hatóságok május 6-án megakadályozták a Budapesten működő Erdélyi Magyar Értelmiségi Egyesület tizenharc aktivistájának beutazását az országba.

Az egyesület tagjai a Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kulturális Szövetsége (CSEMADOK) Nyitra járási szervezetének rendezésében megtartott Gyímesí művelődési táboron akartak résztvenni.

Az Erdélyi Magyar Értelmiségi Egyesület a legjelentősebb szervezete a Magyarországra menekült erdélyi magyaroknak. Megfigyelők tudni vélik, hogy a csehszlovák hatóságoknak a korábban minden nehézség nélkül csehszlovák területre utazó – román útlevelel rendelkező – menekültekkel szembeni tevékenysége a román és csehszlovák belügyi szervek együttműködésének eredménye.

Az évenként megrendezésre kerülő Nyitra járási tábor a csehszlovákiai magyar nemzetiségi élet egyik legjelentősebb kulturális és politikai rendezvénye.

Marosvásárhely (Tirgu Mures)
1989. május 17.

1989/39 sz. jelentés

Sütő Andrást életveszélyesen megfenyegették

Az utóbbi időben Sütő Andrást többször életveszélyesen megfenyegették. A neves erdélyi magyar író azóta árasztják el a névtelen telefonok, amióta a budapesti Kossuth Rádió "Vasárnapi Újság" című műsorában felolvasták az erdélyi magyarság elnyomását dokumentáló nyílt levelét. A román titkosrendőrség, a Securitate és a Pártszervek persze nem érték be ennyivel. Visszavonták – mégpedig minden indoklás nélkül és azonnali hatállyal – az író lakáskiutalását is, melyet azt követően kapott, hogy döntés született: a Marosvásárhely (Tirgu Mures) belvárosában álló eredeti otthonát – városrendezési megfontolásból – rövidesen lebontják.

Értesüléseink szerint Sütő András panaszt tett a hatóságoknál az életveszélyes fenyegetések miatt, melyre azok – nem leplezett cinizmussal – mindössze annyit voltak hajlandóak válaszolni, hogy úgymond: a jogos népharaggal az írónak magának kell szembenéznie.

Hasonló hírek érkeztek Doina Cornea asszonyról is. A kolozsvári (Cluj) román ellenzéki vezető hetek óta nem hagyhatta el lakását. Miután Nyugaton és Magyarországon is felmerült annak gyanúja, hogy Cornea asszonyt a hatóságok eltüntették volna lakásából, lehetőséget kapott arra, hogy újra az utcára lépjen.

Marosvásárhely (Tirgu Mures)
1989. május 30

1989/40 sz. jelentés

Egy volt politikai foglyot továbbra is korlátoznak szabad mozgásában

Páll Béla ditrói (Ditrau) illetőségű matematikatanárt – akit politikai tevékenysége miatt 1983 és 1986 között a román hatóságok bebörtönöztek, s aki csak a nemzetközi tiltakozásnak köszönheti szabadságát – újra megfigyelés alá helyezte a román titkosrendőrség. Helybéli értelmiségiek egybehangzó véleménye szerint ez az eset is beleillik azon megtorló intézkedések sorába, melyeket a román hatóságok az elmúlt időszakban erdélyi magyar értelmiségiek ellen fogatosítottak.

Pál Bélát kollégái egyébként meghívták egy május 28-ára tervezett iskolai rendezvényre, de a hatóságok megtiltották a nyugdíjas tanárnak, hogy lakását elhagyja.

Csikszereda (Miercurea Ciuc)
1989. június 4.

1989/41 sz. jelentés

Securitate ügynökök által elkövetett újabb gyilkosság

Tamás János (42 éves) csíkszentdomokosi – más források szerint balánbányai (Balan) – illetőségű magyar fuvaros lakásán, május 26-án **Pletea** őrvezető vezetésével megjelent néhány Securitate ügynök. Feljelentésre hívatkoztak, melynek értelmében Tamás az elmúlt időszakban borjúhústra tett volna szert.

A férfit bevitték a rendőrség helyiőrsére, ahol annak parancsnoka **Braduti** hadnagy jelenlétében olyan súlyosan megkínozták, hogy belehalt sérüléseibe. Az ütlegetésben részt vett **Ionita** őrmester, valamint a már említett **Pletea**, és egy **Brinzac** nevű őrvezető. Amint utóbb megállapítást nyert: csuklójánál fogva kikötötték, majd pedig többször végig botozták egész testét. Elmondások szerint szinte semmilyen éppen maradt test rész sem maradt rajta. Végül a mája mondta fel a szolgálatot. A rendőrök csak ezt követően hívtak mentőt és követelték a helyszínre érkező orvostól, hogy a már halott embert szállítsa kórházba és ott olyan halotti bizonyítványt állítsanak ki róla mely szerint balesetben halt volna meg. Miután ezt mind a mentős mind a kórházi orvos megtagadta, végül kiadták a holttestet a családnak.

Miközben a Securitate ügynökei Tamás Jánost vallatták, más rendőrök a lakásán rendeztek házkutatást és ott kihallgatták kiskorú fiát is, akit szintén bántalmaztak. Balánbányai források szerint, a Tamással történtek nem nevezhetők egyedinek. Ez már az ötödik olyan a rendőrök által elkövetett gyilkosság, mely – rövid idő leforgása alatt – a környéken történt meg.

Kolozsvár (Cluj)
1989. június 5.

1989/42 sz. jelentés

Újabb falvak kerültek fel a rombolási tervek listájára

Újabb Kolozs-megyei falvak kerültek fel a lebontásra ítélt falvak listájára. Az adatok a kolozsvári (Cluj) Megyei Tervező Intézetből szivárogtak ki és azoknak a helységeknek a neveit tartalmazzák, melyekben a következő időszak folyamán fokozatosan megszüntetik a közellátást, melyekből kitelepítik az iskolát és az egészségügyi intézményeket stb. A szóbanforgó falvak nevei a következők:

Ajtony (Aiton), Ploscas, Szind (Sandulesti), Katona (Catina), Palatca (Palatca), Magyaró (Alunis), Récekeresztúr (Receacristur), Magyarújfalu (Vultureni).

A felsorolt falvak lakosságának összlétszáma 3,556.

Marosvásárhely (Tirgu Mures)
1989. június 10.

1989/43 sz. jelentés

Sütő András íróat kihallgatta a román titkosrendőrség

Azt követően, hogy külföldön nyilvánosságra kerültek a Sütő Andrással szembeni újkeletű hatósági intézkedések, a marosvásárhelyi (Tirgu Mures) Securitate főnöke a neves magyar íróat munkahelyén, az *Új Élet* szerkesztőségében egy több mint három óráas "beszélgetés" ürügyével kihallgatta.

Mint már jelentettük, Sütő az emlült hetekben nyílt levelet tett közzé a budapesti Kossuth Rádióban, és ebben feltárta az erdélyi magyarság tarthatatlan kulturális és anyagi helyzetét, valamint a Romániában egyre fokozódó nemzeti elnyomást.

A Securitate főnöke újólág megerősítette, hogy az író egyelőre ne is számítson arra a lakás-kiutalásra, melyet rövidesen lebontandó háza miatt a hatóságok számára kilátásba helyeztek.

Marosvásárhely (Tirgu Mures)
1989. június 11.

1989/44 sz. jelentés

Kulturális megemlékezések tilalma az erdélyi templomokban

A marosvásárhelyi (Tirgu Mures) Vártemplom – melynek felszentelése 450. évfordulóját jövő évben készül a város református közössége megünnepelni – az utóbbi időben a román titkosrendőrség szigorú felügyelete alatt áll. Különösen a templom lelkészét, Fülöp Dénest követik a titkosrendőrség nyomozói állandóan. A hívek elmondása szerint a rendőrségi éberségnek oka az a megélt kulturális tevékenység, mellyel az egyházközség az évfordulóra készül. A templom idén még vendégül láthatta a sepsiszentgyörgyi (Sfintul Gheorghe) Vártemplom, a bánfihunyadi (Huedin) és a szászcsávási (Ceaus) gyülekezetek kórusait. Az utóbbi mintegy száz fős.

Értesüléseink szerint a marosvásárhelyi Securitate névtelen telefonok révén is megfenyegette a Vártemplom lelkészét, Fülöpöt, hogy *“vessen véget a templomban rendezett kulturális megnyilvánulásoknak.”*

Marosvásárhely (Tirgu Mures)
1989. június 11.

1989/45 sz. jelentés

Magyar temetők pusztítása Erdélyben

Ismeretlen egyének – akik a helybeliek elmondása szerint hivatalos szervektől kaptak biztatást és támogatást – több tucat sírt romboltak le az alábbi két Maros (Mures) megyei faluban:

Abafán (Apalina): sírkeresztet rombolták le s mintegy 40 hantot feldúltak.
Vajdaszentiványon (Sintioana) pedig mintegy 30 sír jutott hasonló sorsra.

Az efféle eljárások az utóbbi időben, Erdélyben rendkívül elszaporodtak, és általában megelőlegezik az illető temetők teljes elpusztítását.

Nagyvárad (Oradea)
1989. június 14.

1989/46 sz. jelentés

Román csapatösszevonások a magyar határ mentén

Szemtanúk beszámolója szerint az elmúlt napokban gyalogsági és páncélos csapatok vontak össze Nagyvárad (Oradea) és Arad térségében. Szakértők figyelemreméltónak ítélik, hogy az újabb provokatív romániai akcióra az 1956-os magyarországi forradalom mártírjainak szentelt megemlékezés előestéjén került sor. Bukarest konkrét szándékai, illetve elképzelései még nem világosak. Annyi azonban bizonyos, hogy a román vezetés újra minden eszközt igyekszik igénybe venni, hogy Magyarországon zavart keltsen, illetve, hogy kompromittálja az ott zajló demokratikus kibontakozást. Erre utalnak azok a korábbi esetek is, melyek során a román hadsereg hasonló provokatív akciókat hajtott végre. Hírügynökségünk az ilyen esetekről már több alkalommal beszámolt.

Itt jegyezzük meg, hogy Románia igen jelentős erőket állomásoztat a magyar határ mentén, különösen az említett két nagy város mellett. Az utóbbi időben Nagyvárad közelében jelentős vegyi fegyverarzenált halmoztak fel. A Magyarországgal kapcsolatos ellenséges szándékokra utal az a tény is, hogy a magyar – illetve más, nem-román nemzetiségű – román állampolgárokat már nem soroznak be a szóbanforgó határszakaszon, vagy azok közelében feladatot teljesítő katonai alakulatokhoz.

A határmenti csapatösszevonásokkal egyidőben katonai parádékat rendeztek a erdélyi légtérben. A nagyobb városok fölött órákig harci gépek köröztek. Továbbá június 16-án megtiltották, hogy a templomokban harangozzanak. A tilalom kiterjedt a temetésekre is. A társadalmi nyomás és félelemkeltés végett ugyancsak ezekben a napokban több kiemelkedő személyiségnél házkutatásokat tartottak.

Kolozsvár (Cluj)
1989. június 21.

1989/47 sz. jelentés

Letartóztatták Cs. Gyimesi Évát

Június 20-án kedden, a román titkos rendőrség házkutatást tartott a neves erdélyi magyar ellenzéki személyiség Cs. Gyimesi Éva lakásán, akit ezt követően őrizetbe vettek. Az asszonyt, ismereteink szerint, több napon át vallatták. Sorsa felől még ma sem tudható semmi bizonyos.

Cs. Gyimesi Éva 1946. szeptember 11-én született Kolozsvárott (Cluj). Itt végezte iskoláit, majd szülővárosa egyetemére kapott kinevezést. Jelenleg is az irodalom tanszék tanári karához tartozik. Szoros személyes és politikai szálak fűzik az ismert román ellenzéki aktivistához, Dolina Corneához. Letartóztatása is minden bizonnyal ezekkel függ össze. A házkutatás során a román titkos rendőrség nagy mennyiségű kéziratot, illetve magyarországi nyomtatványokat foglalt le és vitt el. Egyelőre még nem tudni hogy a tanárnőt mivel vádolják de a kihallgatása során vele szemben tanúsított durva bánásmód, a megalázások, melyekről egyre több hír érkezik, egy jól átgondolt és előkészített akció részei.

Cs. Gyimesit már hosszú idő óta megfigyelés alatt tartották, az utóbbi hetekben pedig a Securitate ügynökei egyetlen percre sem hagyták magára. Az erdélyi helyzet ismerői elmondták, hogy véleményük szerint a letartóztatásban levő tanárnő életveszélyben van – telefonját kikapcsolták, kapcsolatot lehetetlen vele fenntartani. Ezt a feltételezést támasztják alá azok a hírek is, melyek szerint a romániai terrornak a legutóbbi időben több erdélyi magyar esett áldozatul.

Kolozsvár (Cluj)
1989. június 26.

1989/48 sz. jelentés

Cs. Gyimesi Évát kompromittálni igyekeznek a román Securitate

Cs. Gyimesi Évát, kolozsvári (Cluj) egyetemi tanárnőt, gazdasági bűncselekményekkel vádolta meg a román titkosrendőrség. Ismereteink szerint egyelőre büntető eljárást még nem indítottak ellene. Az elmúlt napokban hosszas, megalázó és brutális kihallgatások alkalmával – három napig vallatták a Securitatén, és azóta is naponta, reggeltől a késő esti órákig kihallgatják – rá akarták bizonyítani, hogy “élelmiszert rejteget,” illetve, hogy “a felhalmozott élelmiszerekkel üzérkedik.”

A neves erdélyi magyar ellenzéki aktivistát köztudomásúlag szoros személyes szálak fűzik a román ellenzékihez, Doina Corneához. Ez utóbbit az elmúlt időszakban a Securitate szintén megfigyelés alatt tartja és rendszeresen meggátolják, hogy – akár a legalapvetőbb szükségleti cikkek beszerzése végett is – elhagyja lakását. Cs. Gyimesi Évára hárult az a feladat, hogy Doina Corneát és családját ellássa élelmiszerekkel, melyeket jobbra ő nyugati, illetve magyarországi szolidaritási akciók eredményeként kapott. A román hatóságok most a segélynyújtásnak ezt a lehetőségét is felszámolták.

**Kolozsvár (Cluj)
1989. június 27**

1989/49 sz. jelentés

Rendőri intézkedések a magyar televízió műsorát nézőkkel szemben

Csak most jutott tudomásunkra, hogy a magyar forradalom mártírjainak június 16-i temetésének időpontjában Kolozsvárott (Cluj) nagyszabású rendőri intézkedésre került sor. Mint ismeretes, a Magyar Televízió teljes egészében közvetítette a megemlékező ünnepségeket, Erdélyben pedig, aki tehette figyelemmel követte az adásokat.

Néhány erdélyi városban azonban a román rendőrség intézkedésekkel próbálta megakadályozni, hogy a lakosság zavartalanul nézze a szomszédos országbeli televízió-közvetítést. Így Kolozsvárott a Feleki tetőn, illetve az úgynevezett Kerekdombon, ahol – a földrajzi viszonyok miatt még lehetséges a Magyar Televízió adásainak a vétele – több száz ember gyűlt össze. Nem volt ez ritka jelenség, hisz a nagyobb nemzetközi sportküzdelmek, illetve a nevesebb filmek, illetve az érdekesebbnek ítélt politikai közvetítésekkor ez hasonlóképpen történt már a múltban is. Ha a román rendőrség ezt soha nem is nézte jó szemmel, azonban tömeges megtorló intézkedésre az efféle "televíziózás" miatt még nem került sor.

Nem így most. A rendőrség és a Securitate alakulatai nagy erővel vonultak ki június 16-án; a tömeget szétkergették, a készülékeket pedig a helyszínen megsemmisítették.

Mint már jelentettük: a román hatalmi szervek mindent elkövettek, hogy a lakosság figyelmét részben eltereljék a magyar forradalommal kapcsolatos megemlékezésekről, illetve, hogy megtorolják az esetleges szimpátiamegnyilvánulásokat. Egyben felhasználták az eseményeket, hogy Magyarországellenes – belső és külföldi – poropagandahadjáratot folytassanak. A temetés napján katonai mozgósítás volt érvényben, harci gépek rendszeres járőrtevékenységet folytattak a nagyobb erdélyi városok felett. A mozgósított román tisztek között pedig olyan térképeket osztottak szét, melyek alkalmasak voltak magyarellenés hangulat, sőt támadó magatartás felszítására.

Nagyvárad (Oradea)
1989. június 27

1989/50 sz. jelentés

A turizmust csökkenteni hivatott újabb vámrendelkezések Romániában. Újabb intézkedések a lakosság izolálására

A Romániába utazó turistákra vonatkozó vámrendelkezések szakaszonkénti megszigorítása olyan helyzeteket teremt máris, amely elrettentő hatással van az országba utazó turistákra. Amint az már korábbról ismeretes, a Romániába érkező külföldieket szigorú vámvizsgálatnak vetik alá; magas vámköltséget fizettetnek a természetes anyagból készült cikkekért, a népművészeti tárgyakért.

A nyugati valutáért árusító üzletekben – közhasználatú nevükön, a Shop-okban –, 1986-ban már bevezették az árukapcsolásos árusítást, azaz a vásárlókat kötelezték arra, hogy nyugati gyártmányú javak mellé 50 százalék értékben román gyártmányú cikkeket vásároljanak. Ezt tetézte még az a felháborító tény, hogy a felkínált megvásárolandó román árucikkek nagyrészt a közönséges üzletekben tonnaszámra felhalmozódott és amúgy sem kelendő zöldségkonzervfélék és rosszminőségű cigaretták képezik.

1988 áprilisában és májusában – változó turnusokban – Bukarestbe rendelték az összes vámhatósági alkalmazottat, ahol eligazították őket a legújabb vámrendelkezések valós értelméről. Ezeknek megfelelően: a Romániában legközhatalmasabb cikkekért is konvertibilis valutában kell a vámilletéket kifizetni. A vámtörvényt különösen szigorúan alkalmazzák az állam által önkényesen "nemzeti kincs"-nek nyilvánított (Patrimonius National) tárgyakra vonatkozóan. A rendelkezést a külföldre kitelepülő, vagy már kitelepült román állampolgárokkal szemben – ha lehet – még brutálisabb formában alkalmazzák.

Mindennek politikai vonatkozásai sem hanyagolhatók el: a turistáktól szigorúan elkoboznak minden Romániában készült hangfelvételt, a legártatlanabb – magánjellelűnek minősülő felvételeket, fotókat is – beleértve. Ezek az intézkedések azt célozzák, hogy a turisták romániai tartózkodását – túl az ellátás okozta nehézségeken – még lehetetlenebbé és megalázóbbá tegyék; és ezáltal az idelátogatók önként mondjanak le egy következő romániai út kálváriájáról.

**Kolozsvár (Cluj)
1989. június 28**

1989/51 sz. jelentés

A csángó falvak sorsára jutottak az erdélyi települések

1988. június elsején mintegy 50 gyermek konfirmált a torockói (Rimetea) unitárius templomban. A történelmi múltú kalotaszegi falut a műemlékként számontartott templomával együtt a településrendezési (sistematizare) tervek értelmében a lebontás fenyegeti. Ezért a helybéli lakosság körében elterjedt a pánikszzerű hír, amely szerint a júniusi konfirmálás lesz az utolsó ilyen vallási ünnepe a falunak. Mindez a szertartásnak különös nyomatékot adott.

A konfirmáló gyermekek szüleinek rokoni meghívására érkezett vendégeket, különösen a külföldieket mindvégig szemmel tartotta a falu ügyeletes rendőre, majd a szertartás lejártaival igazoltatta őket és felkérte a falu azonnali elhagyására. A látogatók beszámolója szerint ezt követően is a rendőrség minden lépésüket nyilván tartotta és követték őket. Egy magyarországi családot az ország elhagyása előtt, Nagyváradon (Oradea) átmenetileg őrizetbe is vettek és addig nem engedték őket szabadon, amíg csomagjaikat át nem kutatták és el nem kobozták tőlük a Torockón készített filmeket.

Kolozsvár (Cluj)
1989. június 29

1989/52 sz. jelentés

A végzős magyar hallgatók kihelyezése

A Kolozsvári Egyetem Magyar Tanszékének (*Facultatea de Filologie din Universitatea Cluj-Napoca*; "Sectia maghiara") idei végzős hallgatói, az első olyan hét főből álló évfolyam, amelyik kötelező módon román mellékszakot végzett. A tavalyi 13 végzőssel szemben, akik közül csak az évfolyam első kapott magyar katedrát, az idén, meglepő módon ketten kaptak magyar főszakos kihelyezést, mégpedig Brassóba (Brasov), illetve Szamosújvárra (Gherla). Egy hallgatót francia mellékszakkal helyeztek állásba – az óromániai Prahova megyébe –, a megmaradt négy hallgatót pedig román mellékszakkal a következő óromániai megyékbe: Ialomita, Iasi, Vaslui, Botosani.

Az idei kihelyezés nyilvánvaló törvénytelenységét tükrözi az a tény is, hogy ellentétben áll azzal az 1988-ban megalkotott jogszabállyal, melynek értelmében Romániában magyar anyanyelvű tanár nem oktathat román nyelven.

**Kolozsvár (Cluj)
1989. június 30**

1989/53 sz. jelentés

Torda múltjának lassú felszámolása

Torda (Turda) déli részén, közel az elmúlt évtizedben sok tájvédelmi vitát kiváltó cementgyár közvetlen szomszédságában megkezdtek egy új lakótelep építését. Az építkezés rendhagyó, ugyanis a szokásostól eltérően, nem a város széle felé terjeszkedik, hanem befele, a város szíve felé. Így a köztes elővárosi részek, illetve egykori falumaradványok házait rendre bontják, pusztítják. A rombolás minden lakott területet egyformán sújt, nemzetiségre vagy felekezetre való tekintet nélkül. Értesüléseink szerint a helybéli ortodox vallású román pap parókiáját máris felszámolták.

Kolozsvár (Cluj)
1989. június 30

1989/54 sz. jelentés

Bözödújfalu a térképen már nem létezik

Az erdélyi Bözödújfalu (Bezidu Nou) határából a közelmúltban eltűnt a helységnevtábla. Az eset nem tekinthető véletlennek, ugyanis a Maros (Mures) megyéhez tartozó egykori település házainak bontásához már jó ideje hozzákezdtek. A hatóságok célja nyilvánvaló: minthogy Bözödújfalut magyarok lakják, a helységet most egy román többségű szomszédos településhez csatolják, a bontásokkal pedig arra készítetik az őshonos lakosság egy részét, hogy a környező városokban, vagy pedig a Kárpátokon túl, Óromániában (Regat) keressen megélhetést magának.

Itt jegyezzük meg, hogy Bözödújfalu lakossága az unitárius felekezetből a tizenhatodik században kivált, majd pedig az úgynevezett "szombatos" vallást vette fel. A szombatosok az izraelita felekezethez tartozónak minősültek, és így nem menekültek meg a Holocaust következményeitől sem. Sokukat deportálták a negyvenes években, másoknak sikerült elmenekülniük. A felekezet tárgyi emlékeit azonban a település a mai napig megőrizte, melyek elpusztítása csak most vette kezdetét, az úgynevezett településrendezés keretében.

Kolozsvár (Cluj)
1989. július 4.

1989/55 sz. jelentés

Újabb magyar nyelvű lapot akarnak megszüntetni Romániában

A megszűnés veszélye fenyegeti az egyetlen magyarnyelvű romániai gyermeklapot. Létrejöttekor a *Napsugár*, mindmáig az egyetlen magyarnyelvű romániai gyermeklap. Az ideológiai kényszer ellenére, néhány olyan jeles szerkesztőjének mint Bajor Andor, Fodor Sándor vagy Kányádi Sándor, sikerült a lapnak olyan színvonalat biztosítani, amely több gyermekgeneráció tudatát és életét formálni volt képes. Később, ugyanez a szerkesztőségi gárda kényszerült ellátni a *Haza Sólymai* nevű, sok tekintetben a rezsím sovíniszta eszméit propagálni hivatott orgánum szerkesztését is. E két lap fele-fele arányban, mintegy 70,000 példányszámban jelenik meg.

A *Napsugárt* eredetileg kilencen szerkesztették. Jelenleg a kilenc szerkesztői állásból öt betöltetlen, minthogy a hatóságok új kinevezéshez nem járulnak hozzá. 1985-ben az addigi főszerkesztőt, Farkas Jánost nyugdíjazták, azóta két rendben cseréldött ki ez a tisztség: Tarr László helyett a jelenlegi főszerkesztő Murádin László. 1988-ban Fodor Sándor költő-szerkesztő is nyugdíjba vonult, de – tekintettel a számos szerkesztői teendőre – azóta is rendszeresen dolgozni kényszerül. Ez év áprilisától Kányádi Sándor, valamint egy másik szerkesztő, Soó Zöld Margit is nyugdíj köteleessé vált. Annak ellenére, hogy a szigorú kritériumoknak valamennyi fiatalabb pályázó megfelelt, az állások mégis betöltetlenül állnak. Ennek egyetlen magyarázata lehet csak, mégpedig, hogy – hasonlóképpen a többi romániai magyar intézményhez – ezt az orgánumot is rövidesen felszámolják. Helyét és funkcióját pedig az a *Haza Sólymai* foglalja majd el, illetve tölti majd be, melynek szelleme teljesen megfelel a román nacionalizmus célkitűzéseinek.

Kolozsvár (Cluj)
1989. július 5.

1989/56 sz. jelentés

Romániában ismét csökkentették a magyar tagozat osztályainak számát

A magyarnyelvű oktatás ellen irányuló frontális támadás leginkább a székelyföldi iskolákat érinti. Így Kovászna (Covasna) városban az 1988-89-es tanévben indított 7 magyar nyelvű osztályból az 1989-90-es tanévben már csak egy marad.

Nem külön a helyzet Maros (Mures) megyében sem. A marosvásárhelyi (Tirgu-Mures) középiskolák első fokozata beiskolázásáról (ez egyébként a régebbi tanrendszer IX. osztálynak felel meg) nemrég összeállított kimutatásokból – és a román és magyar tannyelvű osztályok számszerű eltéréseiből – világosan kitűnik Románia jelenlegi, kisebbségellenes iskolapolitikája:

	román	magyar
<hr/>		
Unirea Líceum		
-elektrotechnika szak	1	1
-ipari kémia szak	2	1
-bio-kémia szak	1	1
-petro-mechanika szak	2	1
<i>összesen</i>	6	4
<hr/>		
Matematika-Fizika Líceum (egykori neve Bolyai)		
-matematika-fizika szak	1	2
-elektrotechnika szak	1	1
-mechanika szak	2	3
<i>összesen</i>	4	6
<hr/>		
Papiu Líceum		
-informatika szak	1/2	0
-elektrotechnika szak	3 1/2	0
-mechanika szak	0	2
<i>összesen</i>	4	2
<hr/>		
Agrár Ipari Líceum		
<i>összesen</i>	5	1

Székelyudvarhely (Odorheiu Secuiesc)
1989. július 8.

1989/57 sz. jelentés

Minisztériumi brigád érkezett a székelyföldi magyar oktatás újabb korlátozása végett

Az 1988-89-es tanévben a Hargita (Harghita) megyei Székelyudvarhelyre (Odorheiu Secuiesc) iskolába minisztériumi brigád érkezett. A Smarandache tanfelügyelő vezette csoportnak (Mitrache, Hargita megyéért felelő minisztériumi tanfelügyelő, Neagoe, valamint Anastasiu matematikusok, Tótu idegen-nyelvszakos tanár, és Kuciakovski fizikus) egyetlen magyar tagja sem volt. Így eleve nem ellenőrizhették a magyar anyanyelvi oktatást sem.

A kiértékelésben a magyar tannyelvű osztályokat "süketnémák osztályának" ("clasa surdo-mutilor") nevezték. Ráadásul az általános – és tendenciózusan kialakított – szakvélemény szerint ezeket rendkívül alacsony színvonalúaknak minősítették, már ezzel is jelezvén azokat a későbbi "ookokat," melyekre hivatkozva meg fogják szüntetni őket.

A minisztériumi brigád egyéb tevékenységéhez tartozott, hogy – egészen a magánéletbe avatkozóan – megvizsgálja a magyarlakta megyék tanári karának "felkészültségét." Így Nagykenden (Chendul) és másutt is kilátásba helyezték, hogy – házkutatás jelleggel – a brigád egyes tagjai ellenőrizni fogják: a magánkönyvtárakban található-e román nyelvű könyvek. Illetve, hogy a tanárok birtokában vannak-e, a román rezsím által nemkívánatosnak ítélt magyarországi kiadványok.

Temesvár (Timisoara)
1989. július 9.

1989/58 sz. jelentés

Kényszermunkára kötelezik az érettségizett diákok zömét

A május végi sorozások alkalmával a temesvári (Timisoara) érettségi előtt álló diákokkal olyan nyilatkozatot írtak alá, amely – sikertelen felvételi esetén köteleznék őket, hogy a Motru vidék barnaszénbányáiba 3 éves "kötelező" munkát vállaljanak. Előzetes tapasztalatok szerint az ottani feltételek vetekednek a már esztendőik óta kényszermunkára odairányított katonai munkaszolgálatosok borzalmas munkakörülményeivel

Ez a rendelkezés a fiatalságnak nemcsak a szülőföldről és a családtól való elszakítását jelenti, hanem perspektivikusan megszünteti számukra a továbbtanulás lehetőségét is. Így újabb bizonyítékot szolgáltat a Romániában már jó ideje folyó értelmiségellenes politikának.

Megfigyelők szerint az intézkedés a kormányzat azon erőfeszítései nyomán született, hogy az egyre tömegesebb méreteket öltő munkanélküliség társadalmi problémájával megküzdjön. Információink szerint az országban az elmúlt évek során több százezerre rúg a tényleges vagy rejtett munkanélküliek száma. Jól jelzi ezt a folyamatot, hogy a nagyobb erdélyi városokban – adataink elsősorban innen vannak – évente 2-3,000 az újonnan képződő fiatal munkanélküliek száma. Számukra – adminisztratív eszközökkel, és ezt példázza a mostani Motruba irányított végzősök esete is – ideig-óráig sikerül látszatmunkaalkalmakat teremteni, melyek azonban a folyamatot nem képesek megállítani.

Nagykároly – Kolozsvár (Carei – Cluj)
1989. július 10.

1989/59 sz. jelentés

Bukarest támadást készít elő a magyarországi tömegkommunikációs eszközök ellen

Szatmárnémetiből (Satu Mare) érkezett Securitate-tisztek az elmúlt hetekben a nagykárolyi (Carei) üzemekben arra kényszerítik az embereket, hogy előre megfogalmazott nyilatkozatokat írjanak alá, amelyekben "elismerik," hogy: "a magyar televízió és a budapesti Kosssuth Rádió műsorai nyomán románellenes, szocializmusellenes és fasiszta propagandát fejtenek ki az országban. Az akció egy egy üzem alkalmazottainak mintegy 5 %-át érinti, és elsősorban azokat, akiket zsarolni könnyebben lehet. Tehát a nyugdíj előtt állókat, akiket azonnal elbocsájtanak, ha nem írják alá a nyilatkozatot.

Hasonló esetek jutottak tudomásunkra már ez év áprilisában is, amikor Kolozsvárott (Cluj) a magyar nemzetiségű egyetemistáktól követeltek hasonló nyilatkozatokat.

Megfigyelők az akciót azzal magyarázzák, hogy a román hatóságok mind a belföldi, mind pedig és főképp a külföldi fórumok előtt "egyszerű, megtévesztett munkások által adott nyilatkozatokkal" akarják "demonstrálni," hogy a magyar tömegkommunikációs eszközök úgymond "beavatkoznak Románia belügyeibe," illetve, hogy rendszerellenes, fasiszta propagandát fejtenének ki.

Volt már eset, hasonló romániai magyarellenés támadás-előkészítésekre. Az elmúlt év nyarán a Magyar Távirati Irodát próbálták úgymond "tettenérni" és következményképpen tudósítóját Bukarestből kiutasítani. Akkor olyanok körében próbáltak kellő bizonyítékokat kizsarolni, akik a tudósítóval a román fővárosban kapcsolatot tartottak. A kiutasításra csak azért nem került sor, mert az aradi csúcstalálkozó akkor ezt időszertlenné tette, egyben a magyar nagykövetség kereskedelmi tanácsosának nyárvégi kiutasítása sokkal jobban megfelelt akkor a román céloknak.

Marosvásárhely (Tirgu Mures)
1989. július 15.

1989/60 sz. jelentés

Újabb, a papság kapcsolatait korlátozó intézkedések várhatók

Mintegy 100 – evangélikus, unitárius és főképp református – lelkésznek kellett részt vennie azon a július 3. és 7. között rendezett továbbképzésen, melynek egyik központi problematikája a külföldiekkel való kapcsolattartás új és drasztikus szabályozása volt. A román egyházügyi hivatal, a Departamentul Cultelor inspektora, Costea Dumitru *"Titkos hivatali utasítások"* címen tartott előadást, melynek kitételei a jövőben kötelező érvénnyel vonatkoznak minden papra.

A titkos utasítások régi és új rendeletek ötvözetét tartalmazzák. Így megerősítik annak az intelemnek az érvényét, hogy külföldiekkel a kapcsolatfelvétel és tartás nem lehet a véletlen műve. Mindenképpen kerülni kell az ilyen találkozásokat, de ha megvalósulnak, akkor soha nem történhetnek négy szemközt, hanem csak az arra hivatott és előkészített hivatalos helyeken. A találkozóról 24 órán belül jelentést kell írni, melynek elnevezése – *Nota de convorbire* – azaz *"feljegyzés a beszélgetésről"*. Ezt a feljegyzést egyébként a találkozón résztvevő valamennyi egyénnek – beleértve a külföldit is – alá kell írnia és személyesen vállalnia az abban foglaltakért a felelősséget.

A külföldiekkel együttműködni, programokat szervezni nekik, szigorúan tilos – sorolja tovább a megszorításokat az elhangzott előadás. Annál inkább egyfajta kartotékot vezetni róluk, nevükkel, címükkel és egyéb személyes adataikkal, és az általuk szolgáltatott információkkal.

A legképtelenebb és a mai romániai viszonyokra a legjellemzőbb ugyanakkor az az intézkedés, melynek értelmében a továbbiakban az Egyházügyi Hivatal külön jóváhagyása nélkül semmilyen leltárba vett kegytárgyat, vagy liturgiai segédeszközt nem szabad megmutatni idegeneknek. E rendelkezés lehetővé teszi tehát, hogy eljárjanak papok ellen azon egyszerű oknál fogva, hogy templomukba beengednek külföldi állampolgárokat. Vagyis immáron Romániában a templomokba sem lehet minden további – és főképp hatósági jóváhagyás – nélkül belépni.

Idézek ugyanakkor néhány mondatot Costea Dumitru egyházügyi inspektor előadásából, annak szemléltetésére, milyen megfontolások is vezetnek a román államot egy-egy ilyen rendelkezés kidolgozásakor.

"A turista nem csak turista, hanem kém és ellenség is – mondotta. – Bár országunk belvédelme jelenleg tökéletesen szervezett, a papságnak román állampolgárként kell éreznie minden idegennel szemben." Cinizmus miatt nem minden tanulság nélküli ugyanakkor az expozéban az a rendkívül sokat sejtető mondata, hogy: *"Ha valaki egynél több bibliát hoz magával, azt a papnak azonnal jelentenie kell. Ha a pap kap egy bibliát, az még mondjuk elfogadható. De ha a vágóhíd igazgatója kapja, az már nagy probléma."*

Kolozsvár (Cluj)
1989. július 20.

1989/61 sz. jelentés

Romló munkakörülmények és egyre fokozódó környezetszennyezés

A július 4-i román központi lapok, majd az 5-i magyarnyelvű újságok is közzétették: törvény készül arról, hogy Romániában perspektívikusan a környezetszennyező forrásokat teljesen felszámolják. A törvény – közvetett módon – deklarálni fogja, hogy az emberi egészségre káros munkahelyek léte is tűrhetetlen.

Még ugyanazon a héten az ipari minisztérium, valamint a központi pártszervek telexen értesítették az érintett vállalatokat, hogy a korábbi gyakorlattal ellentétben, azonnal szüntessék be a veszélyesnek minősített munkahelyeken dolgozók kiemelt javadalmazását; szűnjék meg a munkások számára naponta kiosztott fél, olykor egy liter tej biztosítása. A telexen érkezett rendelkezés értelmében a vállalatok vezetőinek intézkedni kellett az alaplunkaidő egységes, nyolc órára történő felemeléséről is, minthogy egyes – kiemelten veszélyes munkakörökben – a heti négyszer hat órás munkaidő volt eddig érvényben.

A rendelkezés, melyet a bukaresti hatóságok közvetlenül a bejelentett törvénytervezetből származtatnak, még a Romániában eddig érvényben volt valamennyi munkavédelmi előírással is szöges ellentétben áll, nem is beszélve a nemzetközi normákról. Fontos körülmény ugyanakkor, hogy a román vezetés már évek óta semmilyen nemzetközi fórumot sem enged be az országba, mely ellenőrizhetné az ott folyó egészség- és környezetromboló munkafeltételeket, körülményeket és folyamatokat. Így eddig csak néhány esetben szerezhettek a külvilág konkrét híreket minderről, s csak olyan esetekben, ha egy-egy környezetszennyezés nemzetközi bonyodalmakat okozott.

Erdélyben működő ellenzéki körök tudni vélik, hogy a kelet-európai országok közül alighanem Romániában vannak a legmostohább munkafeltételek. A felhozott példák – melyeket itt mi is idézünk –, magukért beszélnek:

A Dési (Dej) Vegyipari Kombinátban – mely egyébként cellulózt és műanyagalapanyagokat gyárt – már évek óta csak speciális gázálarcban lehet közlekedni. Ez a kellék azonban, kellő mennyiségben nem áll rendelkezésre. Így az ott dolgozók azokat gyakorta nélkülözni kénytelenek. A munkások béréből központilag havonta 25-25 lej levonnak egy: "halottaink temetésére" elnevezésű alap részére.

A Dicsőszentmártoni (Tirnaveni) Vegyipari Kombinát munkásai – akik egyébként karbidot, fluorsavat, higanyos elektródákat gyártanak – arra panaszkodnak, hogy a vállalatnak alig van nyugdíjasa. Négyezer hat órás heti munkaidejüket most emelték fel egységesen hatszor nyolc órára, és az idézett rendelkezés megfosztotta őket a napi egy liter tejtől, illetve az évi plusz három nap szabadságtól is.

A Kolozsvári (Cluj) Gyógyszerkutató Intézetben a korábbi 375 lejese havi veszélyességi pótlékot már egy esztendeje 125 lejre csökkentették. A mostani rendelkezés ezt is eltörölte. A Terápia nevű kolozsvári gyógyszergyárban hasonló intézkedésekre került sor, miként a Marosvásárhelyi (Tirgu Mures) Vegyipari Kombinátban, illetve a Kiskapusi (Copsa Mica) Műgumi Alapanyaggyárban.

Budapest
1989. augusztus 1.

1989/62 sz. jelentés

Román szolidaritási nyilatkozat Tőkés László mellett

“Szolidaritást vállalunk Tőkés László temesvári református lelkésszel, ugyanakkor ellátjuk a romániai hívők elnyomását.” Ekként kezdődik az a nyilatkozat, melyet 30 romániai – ortodox, görögkatolikus és újprotestáns vallású – román menekült tett közzé ma, feltüntetve a dokumentumon nevüket, valamint jelenlegi magyarországi és egykori romániai címüket is.

A nyilatkozat előzménye, hogy a Magyar Televízió két héttel előbbi Panoráma című adásában Tőkés László elmondta véleményét a mai romániai helyzetről, részletesen ecsetelte az ottani magyarság elnyomását és nélkülözhetetlennek ítélte a Ceausescu-rezsím büntetteinek szóvátételét, ahogy ő kifejezte: “a hallgatás és félelem falának a lebontását, mely tömörebb a berlini falnál.”

A nyilatkozatot követően Tőkés tiszteletes telefonját azonnal kikapcsolták és azóta is rendre megakadályozzák híveit és barátait, hogy lakásába belépjenek. Akinek ez mégis sikerült, azt átmenetileg őrizetbe vették, megmotozták és felírták adatait.

Úgy tudni, most hétfőig a román hatóságok kerülték, hogy fellépjenek a 37 esztendőss lekésszel szemben. Újabb beszámolók szerint azonban hétfőn délelőtt a temesvári Securitate megkezdte Tőkés László kihallgatását.

Budapest
1989. augusztus 2.

1989/63 sz. jelentés

A román királyról készített portréfilm bemutatását követően Románia megtorló válaszlépéseket tett Magyarországgal szemben

Ma este tette közzé a magyar külügyminisztérium, hogy Románia hivatalosan tiltakozott, nyomatékképpen pedig konzultációra visszarendelte budapesti nagykövetét, mert a Magyar Televízió portréfilmet sugározott a volt román királyról.

Az újabb konfliktus előzményeihez tartozik, hogy a budapesti román nagykövet múlt pénteken személyesen kereste fel a Magyar Televízió vezetését, hogy megakadályozza a szóbanforgó film bemutatását. A dokumentumfilmet egyébként az e heti Panoráma, a külpolitikai szerkesztőség magazinjellegű műsora sugározta, és abban a volt uralkodó kifejtette véleményét a mai romániai helyzetről, utalt a Ceausescu-rezsim illegitimitására, egyben köszönetét fejezte ki a magyarságnak a romániai menekültek befogadása miatt.

Traian Pop, a román nagykövet, akit a televízió épületében Vajda György elnökhelyettes fogadott, azzal érvelt, hogy – és most idézem – “a román és a magyar nép barátságának ártana a film bemutatása, annak a barátságnak, mely ugyan az utóbbi időben meglehetősen hűvös.” Továbbá megállapította, hogy “a monarchiák kora lejárt, és Románia belügyeibe való beavatkozásnak tekintené a film műsorra tűzését.”

Nagyvárad (Oradea)
1989. augusztus 2

1989/64 sz. jelentés

A magyar parasztságot sújtó kereskedelmi korlátozások

Egyre inkább érezteti hatását az a romániai titkos rendelet, melynek értelmében a romániai magyar parasztság hátrányos megkülönböztetésben részesül. Amint az köztudott, a parasztek egyik fő megélhetési lehetőségét a környező nagyvárosokban eladott termékeik biztosítják. Azonban a piacokon csak államilag kibocsájtott engedéllyel lehetséges az áruladás. Az olyan nagyvárosok esetében, ahol a környező falvakban többnyire román parasztek laknak, a piaci tevékenységhez szükséges engedélyt sokkal könnyebb megszerezni. Így Nagyváradon (Oradea), Aradon, Kolozsváron (Cluj) a román parasztek háborítatlanul árulhatják termékeiket, míg a magyar parasztek szigorúan ellenőrzik, hogy rendelkeznek-e engedéllyel. Az engedélyért nagyon magas árat kell fizetni, emellett nagy mennyiségű terméket kell beszolgáltatni az államnak. Ahhoz, hogy kereskedelmi tevékenységük után valamelyes hasznuk legyen, a parasztek kénytelenek áruikat titokban becsempészni a városi piacra. A szigorú rendőri ellenőrzések kimondottan a távolabb eső magyar falvakat érintik, ugyanis a vonatokon, autóbuszokon beutazó parasztek ellenőrzik és amennyiben nem rendelkeznek engedéllyel, termékeiket elkobozzák és súlyos pénzbírságot szabnak ki rájuk. Mindez természetesen nem vonatkozik a Bukarestbe igyekvő román parasztekra, akiket a kiéhezett fővárosiak már az állomásokon várnak.

Nagyvárad (Oradea)
1989. augusztus 6.

1989/65 sz. jelentés

A nagyváradai Szent László templom lebontását tervezik a közeljövőben

Az elmúlt hónap folyamán Nagyváradon (Oradea), a Kossuth Lajos utcában (ma: Strada Independentei) lebontottak két középületet. Ezek a századelőn a századelőn épültek, ritka, szecessziós stílusban, így értékük felbecsülhetetlen, pusztulásuk pótolhatatlan veszteség.

Megbízható hírek szerint a bontásokra azért került sor, mert a város főterén, a Szent László téren (ma: piata Victoriei) lévő, múlt század végén épült templomot, a szóbanforgó két volt palota helyére akarják átszállítani.

A román kormányzat nem először próbálkozik ennek a – magyarság számára – nem csak vallási, de nemzeti, kulturális jelentőséggel bíró épületnek az eltüntetésével. 1964-ben már volt egy efféle próbálkozás, akkor azonban a lakosság spontán tüntetéssel megakadályozta a templom lebontását, illetve annak elmozdítását helyéről.

Marosvásárhely (Tirgu Mures)
1989. augusztus 7.

1989/66 sz. jelentés

A marosvásárhelyi orvosi egyetemre bejutottak nemzetiségi statisztikája

Az idén a marosvásárhelyi (Tirgu Mures) Orvostudományi és Gyógyszerészeti Intézet orvosi karára összesen 1,697-en jelentkeztek. Ezek közül 138 volt a magyar. Az összes jelentkező közül 140-en jutottak be; közülük pedig 17 volt a magyar nemzetiségű.

A magyar nemzetiségű sikeres felvételizők nevsora – az elért helyezés sorrendjében – a következő:

András Katalin
Bálint Otilia
Balogh Csaba
Béres Zsuzsanna
Bodnár Attila
Csont Rozália
Ferenczi Anna
Gál Ibolya

Hajdú Mónika
Héja Botond
Szélesi Antónia
Szentendrey Kinga
Terebesi Imola
Vasai Andrea-Gabriella
Veres Erzsébet
Weil Gyula
Zsuka Klein Attila

Az egyetem gyógyszerészeti karára összesen 43-an jutottak be; ebből 4 fő magyar. A fogorvosi karra 25 fő jutott be, ebből szintén négy a magyar.

A látszólag magas – körül-belül 10 %-os – nemzetiségi arányszám megtévesztő, mert az országos átlag még így sem haladja meg az 1-1.5 százalékot.

Kolozsvár – Temesvár (Cluj – Timisoara)
1989. augusztus 8.

1989/67 sz. jelentés

**A kolozsvári és temesvári egyetem műszaki karaira bejutottak
nemzetiségi statisztikája**

	összesen	ebből magyar
Kolozsvári Egyetem (Cluj)		
Építészeti kar	84	30
Elektromérnöki kar	174	34
Fizika kar	85	21
Matematika kar	133	41
Temesvári Egyetem (Timisoara)		
Építészeti kar	117	23
Mechanika kar	681	91
Elektromérnöki kar	287	50
Matematika kar	89	14
Fizika kar	79	12

Kolozsvár – Temesvár (Cluj – Timisoara)
1989. augusztus 8.

1989/68 sz. jelentés

A magyar nyelvű oktatást korlátozó újabb intézkedések Romániában

Amint arról már előzetesen, 1989/56-os hírlapunkban is beszámoltunk, Romániában a magyar nyelvű oktatást legdrasztikusabban a túlnyomórészt magyar lakta Székelyföld iskoláit sújtják. Legutóbbi – Hargita megyéből kapott – információink is ezt támasztják alá. Az 1988/89-es tanévben Hargita (Harghita) megyében a következő IX. (1. középiskola) osztályok indultak:

	román	magyar	összesen
Csíksereda (Miercurea-Ciuc)			
<i>Matematika-Fizika Líceum</i>			
Ipari kémia szak	36	36	72
Kémia-biológia	36	-	36
Pénzügyi-könyvvitel	18	-	18
Pénzügy-gazdálkodás	18	-	18
Közélelem	36	-	36
Matematika-fizika	108	-	108
<i>1. sz. Ipari Líceum</i>			
Fafeldolgozó szak	108	72	180
Erdészeti	72	-	72
<i>2. sz. Ipari Líceum</i>			
Építőipari szak	36	36	72
Elektrotechnika	72	-	72
Mechanika	144	108	252
<i>3. sz. Ipari Líceum</i>			
Könnyűipari szak	108	72	180
<i>4. sz. Ipari Líceum</i>			
Mechanika	72	72	144
Elektrotechnika	36	36	72
Székelyudvarhely (Odorheiu-Secuiesc)			
<i>1. sz. Ipari Líceum</i>			
Fafeldolgozás	108	36	144
Mechanika	108	36	144
Építészet	36	-	36
<i>2. sz. Ipari Líceum</i>			

Elektrotechnika	36	36	72
Mechanika	72	72	144

	román	magyar	összesen
<i>Groza Péter Líceum</i>			
Mechanika szak	72	36	108
Matematika-fizika	36	-	36
Könnyűipar	72	36	108
<i>Agrár Líceum</i>			
Mezőgazdaság	72	72	108
Mechanika	36	-	36
Élelmiszeripari	36	-	36
Mezőgazdasági könyvelés	36	-	36
<i>Egészségügyi Líceum</i>			
	72	-	72
<i>Pedagógiai Líceum (tanító képző)</i>			
	36	36	72
Balánbánya (Balan)			
Bányagépipar	144	-	144
Elektrotechnika	36	-	36
Könnyűipar	36	-	36
Mechanika	72	-	72
Székelykeresztúr (Cristuru-Seciuesc)			
Mechanika	72	72	144
Elektrotechnika	36	-	36
Mezőgazdaság	36	-	36
Gyergyószentmiklós (Ghergheni)			
<i>1. sz. Ipari Líceum</i>			
Mechanika	108	72	180
Elektrotechnika	36	-	36
<i>Salamon Ernő Líceum</i>			
Mechanika	90	72	162
Elektrotechnika	36	-	36
Matematika-fizika	18	-	18
<i>Gazdasági Líceum</i>			
Mezőgazdasági szak	72	-	72
Maroshévíz (Toplita)			
<i>1. sz. Ipari Líceum</i>			
Elektrotechnika	72	-	72
Mechanika	72	-	72

	román	magyar	összesen
2. sz. Ipari Líceum			
Fafeldolgozó	180	-	180
Matematika-fizika	18	-	18
Mechanika	18	-	18
Fakitermelés	36	-	36
Szentkeresztbánya (Vlahita)			
Mechanika	36	72	108
Elektrotechnika	36	-	36
Öntő	36	-	36
Ditró (Ditrau)			
Mechanika	18	18	36
Fafeldolgozó	54	54	108

A fent közölt líceumi oktatás listájából világosan kitűnik, hogy a nemzetiségi oktatásban feltűnően kevés az elméleti jellegű osztályok száma, szemben az iparivá szakosított osztályokkal, ahol szinte kivétel nélkül román nyelven folyik az oktatás.

Amint már erre utaltunk, Romániában általánosan kötelezővé akarják tenni a 12 osztályos oktatást. Az elméleti jellegű osztályok létszámát fokozatosan csökkenteni szándékoznak, ugyanakkor a különböző szaklíceumokba beiratkozó tanulókat kényszerítik, hogy bizonyos iparágak nagyüzemeivel szerződést kössenek, és hogy a líceum elvégzése után 3 évet – kötelező módon – az illető helyen ledolgozzanak. Így a magyaroktól vidék végzős diákjait a szülőföldjüktől legtávolabb eső vidékekre helyezik. Külön tekintettel vannak ugyanakkor arra, hogy még véletlenül se kerüljenek magyar nők és férfiak ugyanarra a helyre, így ne alapíthassanak "magyar" családot.

Az alábbi székelyföldi (tehát jobbra csak magyarok által lakott) községekben, a IX-X. osztályos oktatás már csak román nyelven folyik: Etéd, Szentábrahám, Gyergyócsomafalva, Csíkszentgyörgy, Karcfalva, Korond, Oroszhegy, Szépvíz, Gyergyóalfalu, Szárhegy, Gyimesközéplak, Hidegség, Farkaslaka, Gyergyóremete, Csíkszentdomokos, Siménfalva, Varság, Lővéte.

Az 1989. június hónapjának első felében Hargita megyébe érkező tanügyi brigád célkitűzése a román nyelvű oktatás színvonalának a felmérése volt.

A tanügyminisztérium brigádjának ottani tartózkodásához kevés pénzt utaltak ki, a megyei tanfelügyelőségeknek pedig köztudomásúlag nincs ilyen célokra pénzalapjuk, ezért a "látogatás" költségeit a tanárok magánpénzéből gyűjtötték össze. Ugyanakkor kötelezték őket, hogy napi munkájuk elvégzése után, programszerűen foglalkozzanak a kiküldöttekkel, szórakoztassák őket. A brigád állandó feszült légkört teremtett, pánik hangulatot keltett. A csíkszeredai (Miercurea-Ciuc) Matematika-Fizika Líceum tanári szobájában a küldöttség több alkalommal durván kifogásolta a magyar beszédet és

felszólította a tanárokat, hogy csak románul szólaljanak meg. Az ellenőrző brigád munkastílusáról, magatartásáról általában elmondható, hogy sértő volt. A levont következtetések pedig arra ösztönözték a minisztériumi brigádot, hogy a magyar nyelvű oktatás mielőbbi megszüntetését célzó újabb stratégiákat dolgozzanak ki.

Temesvár (Timisoara)
1989. augusztus 12.

1989/69 sz. jelentés

Tőkés László, erdélyi református lelkész helyzete továbbra is bizonytalan

“Felszólítom püspök urat, hogy térjen meg egyházromboló útjáról, és mondjon le a püspökségről.” Ezzel az igen határozott következtetéssel zárul Tőkés László azon levele, melyet 1989. június 21-én küldött Papp László nagyvárad (Oradea) református püspöknek, és melyet – a püspökséghez közelálló, nagyvárad források bocsájtottak hírügynökségünk rendelkezésére.

Tőkés tiszteletes, aki nem csak lelkipásztori tevékenységével, de igen határozott politikai elképzeléseivel már régen magára vonta a román rezsim haragját, idézett levelében felsorolja azokat a sérelmeket, melyeket Papp püspök tevékenysége folytán az egyháznak el kell szenvednie. A vallásos kiadványok számának és mennyiségének állandó apasztását, az akut lelkészhiányt, mely egyenes következménye a lelkészképzés hivatalos korlátozásának, de mindenekelőtt azokat a törvénytelenégeket, melyeket a püspökkel az élen, a rezsim támogatását élvező hierarchia elkövet.

Tőkés László tiszteletes idézett levelében sztálinistának nevezi a református egyház vezetőségét, mely elszakadt nem csak az alsóbb papságtól, de a hívektől, a gyülekezetektől is. És szokásaiban olyasmiket honosított meg, amik csak a ötvenes években voltak szokásosak: az általános megfélemlítést, a személyi kultuszt. Ezzel kapcsolatban Tőkés tiszteletes szól arról is, hogy Papp László – és e tekintetben tőle nem különbözik kollégája, Nagy Gyula kolozsvári püspök sem – soha nem riadt vissza rendőri módszerekkel élni, sőt kollaborálni a rendőrséggel az egyház tagjai ellen.

Tőkés László akinek neve már korábban is jól ismert volt az erdélyi magyar emberjogi mozgalmak szervezése terén, és aki nemrég a magyar televízióban is igen kritikusan nyilatkozott a romániai terrorról, jelenleg a biztonsági szervek többé-kevésbé szigorú felügyelete alatt áll, de nincs letartóztatásban. Telefonja többnyire csak akkor működik, ha gyalázkodó, fenyegető hívások érkeznek a címére. Ennek ellenére ellátja feladatát, bár mind az egyházi hierarchia, mind pedig a bukaresti vezetés mindent megtesz, hogy izolálja, hogy eltávolítsa őt temesvári (Timisoara) gyülekezete köréből, és egy eldugott Szilágy (Salaj) megyei faluba, Menyőbe (Mineu) száműzze.

Tőkés az elmúlt napokban hangszalagon üzenetet juttatott külföldre helyzetéről. Ebben elmondja, hogy július 31-i beidézése a temesvári ügyészségre (lásd EMH 1989/62. számú jelentést) különösebb következményekkel nem járt. A román hatóságoknak ez az akciója is csak azok figyelmének elterelését szolgálja, akiket Románia határain túl is foglalkoztat a 37 esztendőes lelkész helyzete.

Kolozsvár (Cluj)
1989. augusztus 13.

1989/71 sz. jelentés

Abortusztörvény és következményei Romániában

Romániában törvényerejű rendelet teszi kötelezővé a 15-45 éves nők periódusonkénti terhességi ellenőrzését. Az üzemekben és a különböző intézményekben, ahol pontos statisztikai kimutatásokkal rendelkeznek a női alkalmazottakról, ott viszonylag könnyen megoldhatják az ellenőrzést: a nőket havonta vagy kéthavonta berendelik kötelező nőgyógyászati vizsgálatra, amelynek során a legalapvetőbb higiéniai szabályokat sem tartják be. Így számos esetben előfordult, hogy egy-egy gyár női alkalmazottjait ugyanazzal a kesztyűvel vizsgálták meg. Abban az esetben, ha a nők megtagadnák ezt az önmagában is megalázó és fertőzésveszélyes eljárást az illető vállalat vezetősége fizetéslevonással, adott esetben pedig állásvesztéssel fenyegeti meg őket. Olyan esetekről is hallani már, hogy a romániai nőgyógyászok, (konkrét esetben a kolozsvári egyetemi hallgatókat vizsgáló nőgyógyász) kesztyű nélkül, legjobb esetben közönséges csomagolásra szánt műanyag zacskóval (polybag) vizsgált.

A terhességet ellenőrző vizsgálat végigkíséri a nőket életük szinte minden szakaszán. Munkavállaláskor, a felvételi előtti kötelező egészségügyi vizsgálatkor és minden egyes röntgen vizsgálat előtt kötelező a nőgyógyászati vizsga, amely szavatolja, hogy az illető nem terhes, így a röntgensugarak nem okoznak kárt a magzatnak. Ezért ha valakit a fogorvos röntgenre javasol, először a nőgyógyásznál kell kezdenie, de már volt eset arra is, hogy az illető lábtöréssel került a sürgősségi osztályra, ahonnan először a nőgyógyászhoz küldték, majd a röntgenre, és csak utána gipszelték be a lábát.

Amint az már ismeretes, Romániában semmilyen civilizált lehetőség nem létezik a terhesség megelőzésére (fogamzásgátló tableta, gumióvszer), ezért a nők a nemkívánt terhességek megszakítására a gyakran életveszélyes "házi módszerekhez" folyamodnak, az abortusz pedig államilag tiltott bűncselekménynek számít. Romániában törvény írja elő, hogy minden 15-45 életkor közötti nő köteles világra hozni a magzatot, amely alól csak akkor képez kivételt, ha 1) súlyos beteg, 2) már betöltötte a 45. életévét, 3) ha már öt élő gyermek anyja. A terhességszakításra javasolt személyeket ellenőrző öttagú bizottság összetétele a következő: 1) nőgyógyász, 2) nőgyógyász, 3) ügyész, 4) rendőr, 5) titkárnő. Az abortusszal kórházba kerülő nőket, először a terhességet megszakító körülményekről faggató szigorú vallatásnak vetik alá, csak miután vallott, utána részesülnek orvosi segítségben. Az orvosi etikával ellenkező törvényes eljárásnak számos halálos áldozata volt: Dénes Magdolna, Kovászna (Covasna) megyei a Hilib községbeli hat gyermekes anyja, Pop Elena kézdívárhelyi lakos halálos áldozatai az embertelen törvénynek. Értesüléseink szerint, a súlyos eseteket, a bukaresti Funden nevű kórházba szállítják, ahol naponta 10-20 abortáló nő hal meg.

Kolozsvár (Cluj Napoca)
1989. augusztus 14.

1989/72 sz. jelentés

Egyházi könyv selejtpapírként

Az elmúlt napokban több kolozsvári (Cluj-Napoca/Klausenburg) élelmiszerüzletben – csomagolópapírként – a Kolozsvári Énekeskönyv lapjait használták az eladók.

Minthogy a nyomdák Romániában közismerten nem rendelkeznek olyan kereskedelmi lehetőséggel, hogy a használt, vagy selejtes papírt egyéb gazdasági egységeknek továbbadják, nehéz elképzelni, hogy véletlenül lenne szó és az említett kötet újranyomtatásának selejtjei kerültek volna ki az élelmiszerüzletekben.

További gyanús körülménynek számít, hogy bár a múlt évben szóba került a református egyház számára oly fontos és ritka – zsoltárokat, templomi énekeket tartalmazó – könyv ismételt és régen várt kiadása, új kötetek nem kerültek sem a gyülekezetek, sem pedig a két püspökség birtokába.

Az előzetes tapasztalatok alapján – és itt emlékeztetünk arra, hogy 1986-1987 folyamán mintegy húszezer Nyugatról Romániába szállított Bibliákat zúztak vécépírrá, mely élénk érdeklődést és nagy felháborodást keltett világszerte – erdélyi megfigyelők az eset kapcsán lehetségesnek tartják, hogy ismét egy vallásos könyv megsemmisítéséről lehet szó.

Kézdivásárhely (Tirgu Secuiesc)
1989. augusztus 15.

1989/73 sz. jelentés

Hivatalos meghívásra belga delegáció utazott Romániába a falurombolás "ellenőrzése" végett

Július 21-én és 22-én belga kommunista delegáció utazott Erdélybe, román meghívásra, hogy a helyszínen vizsgálja meg a falurombolással kapcsolatos bukaresti terveket. A látogatásra azt követően került sor, hogy a Belgiumban kibontakozó *Operation Village Roumain* hatására, vagyis a romániai falvak lerombolása elleni tiltakozásra a belga kommunista párt több, polgármesteri funkciót betöltő tagja – akik eddig hallani sem akartak arról, hogy az általuk vezetett helységek romániai falvakat adoptáljanak, – a kritikák hatására, úgy tűnik most megváltoztatták véleményüket és mégis a helyszínre utaznak.

A román kormányzat igyekezett titokban tartani az eseményt magát és főleg annak részleteit. Mégis kiderült, hogy a belga kommunista delegáció útját a hatóságok a Kézdivásárhely (Tirgu Secuiesc) melletti – kizárólag magyarok által lakott – Szentkátolnára (Catalina) tervezték. A nagy titoktartás már eleve sejtetni engedte, hogy újabb dezinformációs, megtévesztő akcióra készült a román vezetés, és nyugat-európai kommunista kollégáiban, a jelek szerint erre alighanem igen alkalmas partnerekre is talált.

E feltételezés annyiban be is bizonyosodott, hogy a látogatás időtartalmára – amint arról kézdivásárhelyi források most beszámolnak – szinte rendkívüli állapotot vezettek be. A belga delegáció tagjai senkivel sem találkozhattak, leszámítva egy magyar pedagógust, akinek arra a kérdésre, hogy "*Van-e Romániában magyar nyelvű oktatás?*", azt kellett felelnie "*Igen.*" E válasszal – úgy tűnik – a belga kommunisták be is érték, mert még a látogatás napján visszautaztak Bukarestbe.

Csíksereda (Miercurea Ciuc)
1989. augusztus 16.

1989/74 sz. jelentés

Vallásellenes megnyilvánulások Székelyföldön

1989 szeptember 2-án és 3-án került sor Csíksomlyón (Sumuleu) arra a katolikus ifjúsági találkozóra, amely időként megrendezésre kerül, s amelyen legutóbb már 1,200 fő vett részt.

Annak ellenére, hogy Romániába hivatalosan nincs vallástilalom, a fiataloknak mégis titokban kell a találkozóra elmenniük. Már napokkal az eseményt megelőzően a titkosrendőrség általában kihallgatja a környékbeli fiatalokat, gyakorta a helybeli lakosokat is, megfélemlíti őket, ugyanakkor olyan dehonesztelő híreket terjeszt, mely egy esetleges eljárás esetén, alkalmasint büntetőjogi eljárást vonhat maga után. Ugyanakkor híven tükrözik a román hatóságok jellemző cinizmusát a vallásossággal szemben (egyenlőséget tesznek a vallásos találkozók és az orgiák között).

Az idei találkozó témája "Krisztus: az Út, az Igazság, az Élet" volt, Szakács Lajos kolozsvári, Németh László szántói, György Tibor csíkrákosi (Racul), valamint Sebestyén Ottó brassói (Brasov) vendég-papok prédikáltak, és a házigazda Gergely István. A találkozót megelőző napokban a csíkseredai (Miercurea Ciuc) titkosrendőrség többször kihallgatta Gergely Istvánt. Írásmintát vett tőle és vallomásra próbálták bírni arra vonatkozóan, hogy ki írta fel a Somlyó hegy oldalában található kőfalra a találkozó címét. A kőfalat egyébként, a rendőrség kivezényelt emberei – egy napon belül – kamionokkal elhordták.

Bukarest
1989. augusztus 25.

1989/75 sz. jelentés

Az augusztusi "nemzeti ünnep" romániai eseményei

Már hónapokkal az augusztus 23-i ünnepeket megelőzően az ország valamennyi megyéjének vezető pártfőnökét Bukarestbe rendelték, ahol speciális "eligazításban" részesültek. Ezt követően elterjedt a hír, hogy mindenkinek idegen városban fog kellenni a hivatalos demonstrációkon résztvenni. Mindebből annyi igazolódott be, hogy a különböző megyeszékhelyeken a szokottnál is nagyobb tömegeket mozgósítottak és a környező falvakból és városokból is különjáratokkal hozták a felvonulók százait. Így a Csíkszeredában (Miercurea Ciuc) felvonuló tömeg nagy részét a Balánbányáról (Balan) odarendelt – bányászoknak álcázott – adminisztratív személyzet tette ki, akikről messzire lerítt, hogy életükben sohasem voltak bányában.

A parádé – a fővárosban legalábbis – minden eddigit felülmúlt. Az ország 40 megyéjéből ezreknek kellett megjelenniük. Őket a belügyminisztérium, a megyei néptanácsok valamint a pártapparátusban vezető funkciót betöltők közül válogatták ki. Valamennyi résztvevőről pontos lista készült, amelyen az illető személyes adatain kívül az is szerepelt, hogy ki kivel vonul: az előtte, a mögötte (és így tovább) vonuló neve, és ezeket a felvonulóknak meg kellett tanulniuk. A listát aláírótól visszakérdezték. A szokásostól eltérően, ezúttal a díszünnepélyen Ceausescu nem egy tribünről tartott szónoklatot, hanem a frissen épült Párttörténeti Múzeum balkonjáról, amely távol és magasan a tömeg fölött, biztonságos távolságban helyezkedett el. A nem-megjelenés állásvesztéssel járt. A felvonulás csoportonként zajlott amelyet rendőrgyűfű vezetett.

Látványos volt a kontraszt a megfélemlített megyei delegációk éljenző és a némán vonuló bukaresti tömeg között.

Csikszereda (Miercurea Ciuc)
1989. augusztus 25.

1989/76 sz. jelentés

Rendszerellenes megnyílvánulás Csikszeredában

Románia nemzeti ünnepét, augusztus 23-át megelőző napokban rendszerellenes felirat jelent meg a csikszeredai (Miercurea Ciuc) megyei rendőrség falán. A *"Le a diktatúrával"* szövegű, kartonra írt falragaszt a Securitate emberei hamarosan eltűntették. Az épületet azóta is éjjel-nappal őrzik. Annak ellenére, hogy az ügyben szigorú nyomozás folyik, a hatóságoknak mindmáig nem sikerült a tett elkövetőire bukkani. Az üzemek, intézmények alkalmazottjaitól írásmintát gyűjtenek.

Az eset nem egyedülálló. 1988 elején – szintén Csikszeredában – a rendőrség előtti hirdetőtáblára, ahol szokásszerint a közbűntényesek fotói szerepelnek, kiragasztották Ceausescu portréját, mely alatt a következő felirat volt olvasható: *"Cel mai mare criminal"*; azaz: *"A legnagyobb bűnöző."*

Az ilyen és hasonló esetek állandó készültségben tartják a többségében ma is magyarok által lakott város rendőrségét és titkosrendőrségét. E szervezetek központi épületei köré állandó őrséget állítottak, a közelben lévő díszcserjéket, bokrokat kiírtották, mindenhova magas kerítéseket építenek.

Ugyanakkor bővítik a városi rendőrség központját. Hozzáfognak egy óvóhely alapozásához is, és erre a célra 800 köbméter betont rendeltek. Az óvóhely mellett földalatti lögyakorló termet is szándékoznak építeni; az efféle gyakorlatokat egyébként eddig a szabadban tartották.

Marosvásárhely (Tirgu Mures)
1989. augusztus 28.

1989/77 sz. jelentés

Minimális változások néhány fejadagra vásárolható élelmiszer mennyiségében

Egyes helyeken kihirdetésre került, hogy "Az életszínvonal növelése érdekében" két élelmiszernek, nevezetesen az étolajnak és a cukornak a havi fejadagját növelni fogják. Így a következő hónapokban a lakosság 1 deciliterrel több étolajat, illetve 15 dekagrammal több cukrot vásárolhat.

Csíkyszereda (Miercurea Ciuc)
1989. augusztus 29.

1989/78 sz. jelentés

Újabb magyarnyelvű iskolai osztályok felszámolása a Székelyföldön

Legújabb értesülések szerint ez év őszétől több Hargita (Harghita) megyei alapfokú iskolában teljesen felszámolják a magyar oktatást. Így a csíksomlyói (Sumuleu) árvaház, valamint az énlaki (Inlaceni) általános iskola még létező magyar nyelvű osztályait. Énlakán pillanatnyilag öt magyar gyermek általános iskolaköteles, és a tanügyminisztérium épp a kevés létszám ürügyével tagadta meg a falutól a magyar osztályt. Azonban nem ez az egyedüli veszély, amely Énlakát fenyegeti. Az előregedett székely falut a településrendezési tervek értelmében Énlaka utca néven a hozzá közel fekvő Etédhez (Atid) akarják csatolni.

Kolozsvár (Cluj)
1989. szeptember 5.

1989/79 sz. jelentés

Cs. Gyimesi Évát továbbra is megfigyelés alatt tartja a titkosrendőrség

Cs. Gyimesi Éva – ellenzéki magatartásáról ismert – egyetemi tanárnőt továbbra is megfigyelés alatt tartja a Securitate. Az 1989. június 20-i lakásán tartott házkutatást, majd több napig tartó kihallgatását követően, a titkosrendőrség ügynökei még nyári szabadsága idején is mindenüvé nyomába szegődtek és igyekeztek megakadályozni abban, hogy kapcsolatba lépjen másokkal. Szeptember 2 és 3 között pedig újra háziőrizetben tartották.

A tanárnő elleni újabb rendszabályok feltehetően azzal függnek össze, hogy Kolozsvárott (Cluj) tartózkodott **Doina Cornea**, román ellenzéki aktivista francia állampolgárságú veje, **Michel Combes**, aki Cornea asszony most elhunyt édesanyja temetése miatt érkezett Romániába. E rendszabályokkal a román hatóságok épp azt akarták megakadályozni, hogy **Cs. Gyimesi Éva** találkozhasson **Combes** úrral.

Marosvásárhely (Tirgu Mures)
1989. szeptember 6.

1989/81 sz. jelentés

Magyarellenes diszkrimináció a katonai sorozásokon

Romániában a kisebbségekkel szembeni diszkriminatív lépések még a katonai sorozás alkalmával is külön hangsúlyt kapnak. Jellemző példa erre, hogy a kolozsvári (Cluj) egyetem matematika és informatika szakára felvételt nyert egyetemistákat, az idén nemzetiségi hovatartozásuk szerint, elkülönítve sorozzák be. Így a román anyanyelvűek Erdélybe, a magyarok által is szép számmal lakott Marosvásárhelyre (Tirgu Mures) kerültek, míg a magyar egyetemisták az óromániai Craiova városába, és ott is büntetőszázadoknak minősített munkaszolgálatos egységekhez.

Kolozsvár (Cluj)
1989. szeptember 8.

1989/82 sz. jelentés

Kiváltságok a pártelit számára

Még a többi kommunista államhoz képest is szembeötlő kiváltságokban részesülnek Romániában a pártapparátus munkatársai. Munkafeltételeik még a különböző minisztériumok alkalmazottaihoz viszonyítva is fényűzőek és nem egy esetben tékozlóak. Egy-egy pártaktivistának önálló, legalább 20 négyzetméteres, színes televízióval felszerelt iroda áll a rendelkezésére.

A bukaresti "*Szocializmus Győzelme*" sugárútról (bulevardul *Victoria socialismului*) eddig is legendák születtek. Közülük több, talán a leghihetlenebbek időközben igaznak bizonyultak. Így például több mint három éve – amikor a sugárút és a köréje épített "adminisztratív városközpont" még el sem készült, egy rendelet értelmében a belföldi piacra termelő (Fond Piata) vállalatok viszonylag jobb minőségű árukínálatát teljes egészében lefoglalták azok az üzletek, melyeket az építők e sugárútra terveztek. E termékeket, melyek a köztes időben raktárakban halmozódtak, külön a "*Szocializmus Győzelme*" címkével látták el. Időközben – mint ismeretes – felavatták a hírhedt sugárutat, az ott található üzletek kirakatait viszont lefüggönyözték, nehogy hangulatot szítson a lakosság körében az ottani kínálat szembetűnő minőségi és mennyiségi különbsége a Románia többi üzletében található árucikkkel.

Csíksszereda (Miercurea Ciuc)
1989. szeptember 10.

1989/83 sz. jelentés

A magyar tannyelvű osztályok felszámolását célzó újabb akciók a Székelyföldön

A kizárólag magyarok által lakott Hargita (Harghita) megyei Csobotfalván (Cioboteni), az 1989/90-es tanévben nem indíthattak magyar tagozatú V. osztályt. Jóllehet a magyar nyelvű tagozat működéséhez szükséges létszám rendelkezésre állt, minthogy Csobotfalván és a vele közigazgatásilag korábban összeolvadt Csíksomlyón (Sumuleu) elegendő magyar nemzetiségű gyermek szándékozott volna beiratkozni a magyar tannyelvű osztályba. A csíksomlyói számbajöhető diákok viszont az ott lévő árvaház lakóiból kerültek ki, és ennek következtében a csíksszeredai (Miercurea Ciuc) Megyei Tanfelügyelőség – hivatkozván egy rendeletre, mely az árvaházak lakói ügyének intézésében a hatóságokat tekinti illetékesnek – megtagadta tőlük az anyanyelvi oktatást. Érdemes megjegyezni, hogy az idézett rendelkezés szellemét tükrözi az árvákkal kapcsolatos egész romániai gyakorlat. Ugyanis ügyükben semmilyen nemzetiségi szervezet, vagy intézmény fel nem léphet, érdekeiket ilyen nem képviselheti.

Mindennek ellenére a csobotfalvi szülők egy utolsó próbálkozást tettek annak érdekében, hogy gyermekeik anyanyelven folytathassák tanulmányaikat. Egy kivétellel kollektíven megtagadták a beiskolázást a román tannyelvű V. osztályba. Inkább vállalták azt, hogy a lakhelytől messzebb, a megyeszékhely, Csíksszereda egyik iskolájának magyar osztályában folytassák a gyermekek – számszerint tizennégyen – tanulmányaikat.

A csobotfalvi iskola esete nem nevezhető egyedinek. Értesüléseink szerint felszámolták a marosvásárhelyi (Tirgu Mures) német nyelvű oktatást az V.-VIII. osztályokban, holott a beíratkozott tanulók létszáma közel járt a 20-hoz.

Budapest
1989. szeptember 11.

1989/84 sz. jelentés

A menekültek helyzetével foglalkozó elemzés jelent meg Budapesten

Az idén egymillió menekültre lehet számítani, akik kelet-európai országokból érkeznek folyamatosan a nyugati államokban – állítja egy minapi ENSz közlemény. E menekültáradat egyik – nem is jelentéktelen – hányadát adják azok a Magyarországra érkező erdélyi magyarok, akiknek feldolgozott adatait épp a napokban jelentette meg a Társadalomkutatási Informatikai Egyesülés.

“Ha egy mondatban akarjuk összefoglalni az Erdélyből Magyarországra menekült magyar nemzetiségű emberek legfontosabb szociodemográfiai jellemzőit, tömören azt mondhatjuk róluk, hogy határközeli erdélyi magyar városokban élő, szakképzett fiatalok.” E megállapítással kezdi és egyben összegezi a már jelzett kiadvány azokat a jellegetességeket, melyek a menekültkérdés számunkra legfontosabb összetevőit adják.

Szakképzett emberek és többségükben tehát fiatalok – állapítja meg az elemzés. Ez természetesen itteni beilleszkedésük szempontjából a legfigyelemreméltóbb két feltétel. De legalább ilyen sokatmondó az a tény is, hogy közel 64 százalékuk a határmenti erdélyi megyékből indult útnak, tehát olyan emberekről van szó, akiknek – ugyan tiltott és tikos, mégis élő – kapcsolatuk volt és lehetett az anyaországgal.

A menekültek döntő többsége szakmunkás és megközelíti a tíz százalékot azok száma, akik vezető értelmiségi funkciót töltöttek be korábban Erdélyben. A felmérés ugyanakkor a – Romániában oly körülményes információszerzés módja szerint – is értelmezi a menekültek korábbi tájékozódási lehetőségeit. Megállapítja [és most idézem]: “A magyar rádió adásait a menekültek 90 százaléka hallgatta Erdélyben minden nap. [...] A Szabad Európa Rádió adásait azok hallgatták inkább, akikhez a magyar rádió adásai nem jutottak el.” Viszont: “Minél idősebb a menekült, és minél iskolázottabb, annál inkább hallgatta a Szabad Európát.” Ekként a felmérés.

A tanulmány kitér a menekülés körülményeire, konkrét okaira, de a magyarországi fogadtatásra is. És meglehetősen kíméletlenül elemzi azokat a délibábokat, illetve azok következményeit, amelyeket a menekültek ideérkezésük előtt kergettek. Igen jellemzőnek tartom idézni a jelentés ide vonatkozó adatait: a független politikai csoportosulások közül mindössze kettőt tud a jelentés megemlíteni, amelyek mérhető kapcsolatokat tartottak fenn menekültekkel és segítettek is őket. Így míg a Menedék Bizottság – mely alig egy tucat aktivistából áll – a menekültek hét százalékával épített ki kapcsolatot, és ezek egyharmadának segélyt is juttatott, addig a Magyar Demokrata Fórum öt százalékukat fogadta, a számukra juttatott segély pedig – legalábbis a jelentés szerint – nulla volt.

Csík Szereda (Miercurea Ciuc)
1989. szeptember 12.

1989/85 sz. jelentés

Újabb intézkedés a nemzeti hagyományok felszámolására

A kifejezett hatósági tilalom ellenére, a Hargita (Harghita) megyei Csátószegen (Cetatuia) a szüreti bál résztvevői hagyományos nemzeti ("alcsíki") népviseletükben jelentek meg ez évben. Ezért megtorlásként az ünnepséget felügyelő hivatalos szervek pénzbírságot szabtak ki a résztvevőkre és kilátásba helyezték, hogy a jövőben esetleg végérvényesen betiltják e hagyományos ünnepséget.

Arad
1989. szeptember 13.

1989/86 sz. jelentés

Újabb egyházi és rendőri intézkedések Tőkés László ellen

Az aradi esperesi hivatalból kiszivárgott újabb értesülések szerint a Securitate nyomására Papp László nagyváradai püspök – Tőkés László előjárója – augusztus 13-ára magához rendelte a temesvári (Timisoara) presbitériumot, azzal a szándékkal, hogy – megosztva őket – maga a presbitérium járuljon hozzá a lelkész eltávolításához. Minthogy ez nem sikerült a hatóságokat mindenben kiszolgáló püspököknek, augusztus 18-ára magát Tőkés Lászlót rendelte fel Nagyváradra, a gyülekezet két másik tagjával – Unterweger Tibor főgondnokkal és Szalay Gusztáv gondnokkal egyetemben –, hogy immáron tőlük próbálja kizsarolni a lemondást. Eredménytelenül.

A megfélemlítések és fenyegetések egész sora követte e lépéseket, beleértve, hogy Papp László, kollégájával, Nagy Gyula kolozsvári püspökkel közösen körlevelet bocsájtott ki, megerősítvén a "lelkészi függelemsértés" alapelveit – ezzel is bizonyítandó, hogy Tőkés a klérus belső rendjét úgymond veszélyezteti. Minthogy az erdélyi református papság és a gyülekezetek nem fogadták túlzott lelkesedéssel e levelet, és szemmel láthatóan egészen másképp vélekedtek Tőkés magatartásáról, a püspökök – jelek szerint – lemondtak annak további erőltetéséről.

Viszont a titkosrendőrség annál kevésbé fogadta el a körülmények ilyen alakulását. A lelkészt augusztus 30-án berendelték a körzeti rendőrségre, ahol felhívták figyelmét, hogy temesvári tartózkodási engedélye október folyamán lejár, így legkésőbb októberben mindenképpen el kell hagynia a várost. Ha ezt nem teszi, kilakoltatják, kitoloncoltatják onnan.

Tőkés László, mint ismeretes, több esetben igen határozott hangnemben kritizálta a nemzetközi és a magyar nyomtatott sajtóban, valamint a televízióban és rádióban a román rezsim politikáját. Ezt követően szinte teljesen elszigetelték őt a külvilágtól; így külföldről telefonon gyakorlatilag ma már lehetetlen elérni. Fontosabb és jellemzőbb ugyanakkor, hogy a titkosrendőrség elsősorban egyházi előjáróit igyekszik – nem kis sikerrel – megnyerni félreállításához.

Budapest
1989. szeptember 14.

1989/87 sz. jelentés

Lengyel turistákat bántalmaztak a román határőrök

A tegnapi virradó éjszaka, a biharpüspöki (Episcopia Bihor) határátkelőhelyen tumultuózus jelentekre került sor. Ez olvasható ki a PAP lengyel híroroda jelentéséből, valamint erre engednek következtetni azok az információk is, amelyek egy lengyel állampolgártól származnak, akit a budapesti Országos Mentőszolgálat ambulanciáján tegnap óta ellátnak.

A budapesti lengyel nagykövetség konzuli osztályának egyik munkatársa elmondásából egyelőre annyi bizonyosnak látszik, hogy a Balt Orient Expresszel Romániába turistaként utazó, a sajtónak magát megnevezni nem akaró sértett, harminc másik lengyel állampolgárral egyetemben leszállították a román határőrök, majd a vámépület egyik helységében összeverték.

Korábbi lengyel hivatalos információkból arra lehetett következtetni, hogy az esemény áldozatát, aki nem volt egyedül, bezárták egy helységbe, ahova könnyfakasztó gázt fújtak be. A fuldokolva kitörni igyekvő lengyel, vagy lengyelek megrongálták az ajtót, amiért aztán a román hatóságok 2,000 lej kártérítést követeltek, és csak akkor voltak hajlandók szabadon engedni, és Magyarországra visszatoloncolni őket, amikor közösen kifizették az összeget.

A lengyel nagykövetség szerint az a lengyel állampolgár, aki felkereste őket, tegnap nem volt olyan állapotban, hogy hiteles módon elmondja a történeteket. Szemmel láthatóak voltak rajta a bántalmazás jelei, többek között karján nyílt vágások nyoma.

Az Országos Mentőszolgálat ügyeletesé pedig – ma délben – elmondotta, hogy feltételezésük szerint nyolc napon túl gyógyuló sérülésről van szó – mindenek előtt hát és végtagsérülések –, tehát az érintett állapota súlyosnak mondható. Kérdés azonban továbbra is, hogy hányan voltak részesei a legújabb romániai atrocitásnak, mert eddig nem lehetett nyomára akadni a többi érintettnek. Minthogy lengyel állampolgárok – beutazásukat követő – 30 napig nem kötelesek jelentkezni a magyar hatóságoknál, ezért sem a Külföldiek Ellenőrző Országos Központi Hivatal, sem pedig a külügyminisztérium nem tudott további felvilágosításokat adni az esetről. A belügyminisztériumban azonban – a határőrségre hivatkozva – a lengyel követséggel tudatták, hogy az incidens résztvevőit visszazállító Balt Orient Expressz szerelvényén, a 400-nál több magyar állampolgáron kívül 167 lengyel tartózkodott.

Marosvásárhely (Tirgu Mures)
1989. szeptember 22.

1989/88 sz. jelentés

Tusnádfürdői iskolasztrájk a magyar tannyelvű oktatás megszüntetése miatt

Tusnádfürdőn (Baile Tusnad) az 1989/90-es tanévben beiskolázott ötödik osztályos tanulók között mindössze egyetlen egy román nemzetiségű akad. Ennek ellenére a hatóságok csak román nyelvű tagozatot indítottak. A tusnádfürdői szülők azonban kategorikusan szembehelyezkedtek e korlátozó intézkedéssel. Értesüléseink szerint szeptember 22-ig gyermekeiket nem engedték iskolába.

A szülők magatartását – mint mindig – a hatóságok valamiféle szervezkedésként igyekeztek magyarázni, és komoly vádakkal illetik a település iskolájának tanárait is, akiket bűnrészesként kívánnak feltüntetni e "szervezkedésben." Erre enged következtetni a csíkszeredai (Miercurea Ciuc) Megyei Tanfelügyelőségnek a tusnádfürdői tanári közössége elleni fellépése, amelynek során több tanárt máris elbocsátottak állásukból. (Indoklásként egyébként minden esetben adminisztratív és természetesen nem politikai szempontokat emlegetnek, mint például azt, hogy az illető pedagógusnak "nem oda szól a kinevezése.")

Újabb jelentések szerint a tusnádfürdői szülők kiállása nem egyedi eset: Hargita (Harghita) megye több falujában – közöttük Szentkeresztbányán (Vlahita) –, a szülők gyermekeiket a szeptember 15-i tanévkezdéskor, a romániai magyar nyelvű oktatást felszámoló eljárás elleni tiltakozásképpen, nem iratták be a kötelezővé tett román osztályokba.